

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO
REGIONALNA RAZVOJNA POLITIKA V ZASAVJU

Ljubljana, februar 2005

LUKA FAIN

IZJAVA

Študent _____ izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom _____ in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____ Podpis: _____

KAZALO

1. UVOD	1
2. REGIONALNA POLITIKA SLOVENIJE IN EU	2
2.1. Regionalna politika v Sloveniji	2
2.1.1. Regionalna politika Slovenije pred letom 2000	2
2.1.2. Prenova regionalne politike	4
2.2. Slovenija in regionalna politika EU	6
2.2.1. Predpristopna pomoč Sloveniji	6
2.2.2. Skupna regionalna politika EU – Slovenija, 01. 05. 2004–?	7
2.2.2.1. <i>Instrumenti skupne regionalne politike EU</i>	7
2.2.2.2. <i>Slovenija in instrumenti skupne regionalne politike EU</i>	10
2.3. Regionalizacija oziroma uvedba pokrajin v Sloveniji	12
3. REGIONALNA RAZVOJNA POLITIKA V ZASAVJU	13
3.1. Opis regije	13
3.1.1. Lokacija	13
3.1.2. Prebivalstvo	14
3.1.3. Gospodarska podoba regije	14
3.1.4. Trg delovne sile	15
3.1.5. Izobrazbena struktura	16
3.1.6. Okolje	16
3.2. Vzpostavljanje osnov za vodenje regionalne politike na regionalni ravni	16
3.3. Zasavski zakon	17
3.4. Izvajanje razvojnega prestrukturiranja regije	18
3.4.1. Ustvarjanje prostorskih pogojev za razvoj novih dejavnosti	19
3.4.1.1. <i>Izgradnja obrtno-industrijskih con</i>	20
3.4.1.2. <i>Izdelava regionalne zasnove prostorskega razvoja Zasavja</i>	22
3.4.2. Vzpostavljanje razvojne infrastrukture za pospeševanje podjetništva in prestrukturiranje regije	23
3.4.2.1. <i>Podjetniški inkubator</i>	24
3.4.2.2. <i>Regionalni tehnološki center</i>	25
3.4.2.3. <i>Razvoj turizma v regiji</i>	27
3.4.2.4. <i>Sofinanciranje začetnih investicij</i>	29
3.4.3. Spodbujanje investicij v razvoj človeških virov	30
3.4.3.1. <i>Sofinanciranje investicij v razvoj človeških virov</i>	31
3.4.3.2. <i>Regijski sklad dela</i>	32
3.4.3.3. <i>Štipendiranje</i>	33
3.5. Posredne spodbude in ostali instrumenti izvajanja razvojne politike	35
3.5.1. Gospodarstvo	35
3.5.2. Človeški viri	36
3.5.3. Varstvo okolja	37
3.6. Zapiranje Rudnika Trbovlje-Hrastnik (RTH)	38
3.7. Zasavje v prihodnosti in EU	39
4. SKLEP	40
LITERATURA	43
VIRI	44

1. UVOD

Koncept regionalne politike se je izoblikoval in postal kot sestavni del instrumentov nacionalne politike priznan šele po drugi svetovni vojni. Od takrat je, še posebej kar se tiče opredelitve ukrepov, pomembnih za zagotavljanje skladnega regionalnega razvoja, doživel že množico sprememb. Vse bolj se uveljavlja spoznanje, da pri podpiranju razvoja gospodarsko šibkejših območij znotraj države ne gre le za obliko solidarnosti, torej zviševanja blaginje revnejših na račun blaginje bogatejših, temveč z njim na dolgi rok pridobijo tudi močnejše regije in država kot celota. V skladu s tem spoznanjem pridobiva regionalna politika vse pomembnejši status razvojnega instrumenta. V razvitih državah zavzema posebej pomembno mesto na prostoru Evropske unije, ki je za Slovenijo najpomembnejše gospodarsko in politično območje. Z vstopom vanjo se Sloveniji ponuja priložnost, da tako kot Irska in Španija postane ena izmed zgodb o uspehu skupne regionalne politike EU.

Prvo poglavje bo namenjeno opisu regionalne politike v Sloveniji ter Evropski uniji. V njegovem prvem delu bo opisano vodenje regionalne politike v Sloveniji od njenih prvih resnih začetkov v sedemdesetih letih, neučinkovitega spodbujanja razvoja demografsko ogroženih območij v devetdesetih, pa do prenove regionalne politike v začetku novega tisočletja, ki skuša po sodobnih konceptih popraviti nastala stanja in učinkovito pripraviti Slovenijo ter njene regije na nove izzive globalizacije in izkoriščanje možnosti, ki se ponujajo s članstvom v EU. Opredeljene bodo tudi nekatere težave, s katerimi se Slovenija sooča in so predvsem povezane z učinkovitim vodenjem regionalne politike. To še posebej velja za vse bolj odmikajoče se oblikovanje pokrajin ter neaktivno prilagajanje regionalne politike glede na ugotovljene slabosti. V drugem delu bo opisano sodelovanje Slovenije v skupni regionalni politiki EU vse od časov, ko je kot predpristopnica v zgodnjih devetdesetih letih pričela izkoriščati pomoč iz naslova programa Phare, pa do vstopa Slovenije v EU in do polnopravnega izkoriščanja finančnih instrumentov regionalne politike EU. Podrobneje bodo opisani predvsem strukturni skladi, ki so daleč najpomembnejše finančno orodje regionalne politike EU.

Drugi del naloge je namenjen Zasavju samemu. Regija je sredi obsežnega procesa prestrukturiranja. Tradicionalna gonilca razvoja, stara industrija in rudarstvo, ki sta zaposlovala veliko večino delovne sile regije, propadata, regija pa se posledično sooča s slabimi gibanji v gospodarstvu in visoko brezposelnostjo. Za hitrejši razvoj Zasavja in približevanje razvitejšim delom Slovenije je absolutno nujna učinkovita razvojna politika s specifičnimi ukrepi, prilagojenimi problemskemu stanju. Poudarek v obravnavi bo dan predvsem opisu instrumentov, ki se izvajajo v programu razvojnega prestrukturiranja regije v okviru tako imenovanega zasavskega zakona. Z njim so namreč regiji zagotovljena sredstva v obliki neposrednih regionalnih spodbud, s pomočjo katerih se izvajajo ključni ukrepi regionalne politike. Opredeljena bo ustreznost teh ukrepov z vidika problemov, ki pestijo regijo, podani bodo nekateri parcialni rezultati ukrepov. Opisani bodo tudi ukrepi, ki se izvajajo s pomočjo posrednih spodbud, zaradi tesne povezanosti regije z rudarstvom pa bo na

kratko omenjeno tudi zapiranje Rudnika Trbovlje-Hrastnik. Obravnavana bo tudi sprememba, ki jo za Zasavje pomeni članstvo Slovenije v Evropski uniji.

Že vnaprej se je potrebno zavedati, da je za celovito oceno uspešnosti razvojne politike zaradi kratkega obdobja njenega izvajanja še prezgodaj. Razvojna politika je namreč kompleksen skupek, ki sestoji iz številnih delov, med katerimi nobeden sam po sebi ne zagotavlja uspešnosti, temveč je ta odvisna od celotnega spleta. Kako uspešen je ta skupni učinek, bo verjetno moč zanesljivo izmeriti šele čez nekaj let.

2. REGIONALNA POLITIKA SLOVENIJE IN EU

2.1. Regionalna politika v Sloveniji

2.1.1. Regionalna politika Slovenije pred letom 2000

Slovenija je politiko skladnega regionalnega razvoja pričela voditi že v zgodnjih sedemdesetih letih. **Zakon o ukrepih za pospeševanje razvoja manj razvitih območij** je določal merila za opredelitev območij oziroma občin, ki so veljale za manj razvite ter so bili zanje predvideni posebni ukrepi. V tem času so manj razvita območja obsegala 18,9 % površine ter 18,2 % prebivalstva Slovenije (Pečar, 2002, str. 14). Kljub nekaterim pozitivnim rezultatom (infrastruktura se je izboljšala, struktura gospodarstva je postala bolj raznolika, zaposlovanje je naraščalo z višjo stopnjo) so se povečali tudi problemi. Izobražena delovna sila je po končanem šolanju zaradi primanjkljaja ustreznih delovnih mest odhajala na druga območja, nadaljeval se je problem depopulacije (Strategija regionalnega razvoja Slovenije, 2001).

Po osamosvojitvi je vlogo pravnega okvira za vodenje regionalne politike prevzel konec devetdesetega leta sprejet **Zakon o spodbujanju razvoja demografsko ogroženih območij**. Večanje regionalnih neskladij pa se je le še nadaljevalo. Razloge za neuspešnost regionalne politike lahko strnemo v naslednje štiri vzroke (Majcen, 2004):

- a) *Zmanjševanje sredstev za neposredno regionalno politiko in neustrezna organiziranost neposrednega spodbujanja regionalnega razvoja,*
- b) *osredotočenje le na demografske kazalce,*
- c) *odsotnost koordinacije sektorskih politik,*
- d) *odsotnost regionalne strukturne politike.*

Skrbi za skladen regionalni razvoj je po osamosvojitvi pripadla postranska vloga. Aktivnosti Slovenije so se usmerile predvsem v reševanje številnih težav, povezanih s tranzicijo iz socialističnega v tržni sistem gospodarjenja ter vzpostavljanjem upravne in politične strukture države. Neprednostno vlogo regionalnega razvoja je posledično spremljal stalen trend zniževanja sredstev, porabljenih v ta namen. Kljub temu, da se je delež prebivalstva,

upravičenega do regionalnih spodbud, povišal, se je delež spodbud od 0,23 % BDP v letu 1991 znižal na skromnih 0,08 % BDP v letu 1997 (Vrišer, 1999, str. 50).

Naslednji problem je v samem pravnem okvirju, ki je v devetdesetih urejal to področje. Problemska območja je opredeljeval izključno na podlagi demografskih kriterijev, in sicer indeksa staranja ter indeksa rasti prebivalstva, ostale kriterije (BDP/pc, človeški viri ...) pa je popolnoma zanemaril (Kukar, 1997, str. 62). Naslednja pomanjkljivost je bila, da je kot temeljno funkcionalno enoto za izvajanje regionalne politike opredelil naselje. Ta enota je absolutno premajhna, saj za učinkovit razvoj ni dovolj aktivirati le notranje potenciale območja, še posebej, če je to tako majhno kot naselje. Razvite države so že dolgo tega ugotovile, da je za njihovo čim višjo gospodarsko rast nujno mednarodno povezovanje na različnih področjih, predvsem gospodarskem. Zato je bila navsezadnje ustanovljena tudi Evropska skupnost. Povezovanje pa je še toliko pomembnejše na nižjih ravneh.

Regionalna politika je bila vodena izrazito centralistično. Popolnoma je bilo izključeno odločanje in usmerjanje na kakšni vmesni ravni, saj so kot akterji regionalne politike nastopale le država in na drugi strani lokalne skupnosti. Ker Slovenija še ni uvedla pokrajin, se s tem problemom v dokajšnji meri soočamo še danes. Poleg že zgoraj omenjenih slabosti ne smemo pozabiti na odsotnost koordinacije sektorskih politik. Te imajo, četudi ne sodijo neposredno med instrumente regionalne politike, močan vpliv na gospodarski razvoj regij. Zato morajo med seboj delovati usklajeno, saj le tako lahko dosežejo maksimalne učinke, te koordinacije pa v devetdesetih ni bilo.

Razlike med posameznimi območji Slovenije so se tako v devetdesetih letih močno povečale. Še posebej so bile očitne, če primerjamo stanje razlik na ravni razdelitve SKTE 2. Gospodarsko razvita Ljubljanska urbana regija je v letu 1999 s približno četrtno prebivalstva Slovenije ustvarila okoli tretjino celotnega bruto domačega proizvoda Slovenije, kar pomeni, da je bil njen BDP/pc za okrog polovico višji od BDP/pc Preostale Slovenije. Razlike so bile velike tudi na ravni razdelitve SKTE 3. Najrazvitejša Osrednjeslovenska regija je povprečje BDP/pc v Sloveniji presegala za 34 %, BDP/pc najmanj razvite Pomurske regije pa je bil za 23,4 % nižji od povprečja, torej BDP/pc prve za okoli 75 % višji od BDP/pc druge. BDP/pc druge najrazvitejše slovenske regije, Obalno-kraške regije, pa je dosegal le nekaj več kot tri četrtine BDP/pc Osrednjeslovenske regije (Statistični letopis RS 2003, 2003).

Razvojne razlike niso postale očitne le v obliki različne ekonomske moči regij ampak tudi na drugih področjih, npr. demografskih pogojih, obsegu okoljskih problemov, opremljenosti z družbeno in gospodarsko infrastrukturo, kazale pa so tudi trend nadaljnjega povečevanja (Strategija regionalnega razvoja Slovenije, 2001).

2.1.2. Prenova regionalne politike

Stanje regionalnih razlik je jasno pokazalo, da je treba na novo oblikovati politiko regionalnega razvoja in ustrezen pravni okvir, ki to področje ureja, ter izdelati ustrezne razvojne dokumente, ki po sodobnem konceptu rešujejo problematiko regionalnega razvoja. Prenova regionalne politike pa je bila potrebna tudi zato, ker je bila Slovenija v zelo občutljivem razvojnem obdobju, ko je morala razvojne prioritete uskladiti s cilji strukturne in kohezijske politike EU, saj bi le tako lahko učinkovito izkoriščala pristopno pomoč EU in se z vstopom v EU kot enakopravna članica vključila v skupno regionalno politiko EU.

Ob koncu leta 1999 je bil le sprejet **Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja** (v nadaljevanju: **ZSRR**). Vzpostavljena je bila Agencija za regionalni razvoj ter postopoma tudi 12 zametkov regionalnih razvojnih agencij. Temu je sledila v skladu z **ZSRR** sprejeta **Strategija regionalnega razvoja Slovenije** (v nadaljevanju: **SRRS**). Ta kot temeljni strateški dokument na državni ravni opredeljuje cilje in načela slovenske regionalne politike, strategijo za doseganje ciljev ter vključevanje Slovenije v strukturne in Kohezijski sklad EU. Na regionalni ravni pa so se začeli v okviru regionalnih razvojnih agencij pripravljati regionalni programi posameznih regij. Ti morajo biti seveda skladni z usmeritvami dokumentov ter predpisov regionalne politike na državni ravni (**SRRS**, **ZSRR**), tako kot na državni ravni **SRRS**, pa urejajo razvojno politiko posamezne regije, za katero so pripravljene.

Upravljanje regionalne politike se je premaknilo od spodbujanja razvoja demografsko ogroženih območij ter prehaja k novi regionalni politiki. Njen cilj je uravnotežen ter naravi prijazen razvoj, ki temelji na policentričnem razvoju in celovitosti izvajanja regionalne politike na celotnem ozemlju Slovenije. Kot poglavitna gonilna sila v novem vodenju regionalne politike nastopajo notranji potenciali regij samih, vloga države pa je predvsem v spodbujanju regij k aktiviranju teh potencialov. V ospredje spodbujanja razvoja prihajajo za razliko od tradicionalnih neposrednih subvencij ter različnih zaščitnih ukrepov gospodarstva ter vlaganj v infrastrukturo predvsem spodbujanje podjetništva, razvoj človeških virov, razvoj tehnologije in spodbujanje inovacijske dejavnosti, torej tako imenovani mehkejši razvojni instrumenti.

Temeljni kamni za izboljšanje stanja v regionalnem razvoju oziroma zmanjšanja medregionalnih razlik ležijo v (**SRRS**, 2001):

- a) **Konkurenčnem gospodarstvu** (dvig bruto dodane vrednosti na zaposlenega, dvig inovativnosti v podjetjih, povečanje izdatkov R & D, povezovanje podjetij, dvig ravni znanja v podjetjih, informatizacija podjetij, okoljski pristop, nastop na najzahtevnejših trgih),
- b) **izboljšanju človeškega kapitala v slovenskih regijah** (dvig izobrazbene ravni in znanja prebivalstva ter zaposlenih, izboljšanje zdravstvenega stanja prebivalcev, dvig zaposlenosti),

- c) **izboljšanje infrastrukture** (lokalne in medregionalne prometne povezave, ustrezna telekomunikacijska infrastruktura, rešitev prostorskih vprašanj obstoječih in novih podjetij, izgradnja regionalne razvojne infrastrukture (inkubatorji, tehnološki parki, podjetniške cone), izboljšanje komunalne infrastrukture),
- d) **ustrezni institucionalni organiziranosti**, tako da se bo ustvarila razvojna mreža organizacij na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, ki bo s kombiniranjem državnih in civilno-družbenih organizacijskih struktur sposobna a) celovito, dolgoročno in strateško mobilizirati in usmerjati razvojne potencialne v regiji, b) povezovati razvoj regij z nacionalnimi razvojnimi programi ter z mednarodnimi programi in projekti na bilateralni ali multilateralni ravni.

Nova regionalna politika že daje nekatere pozitivne razlike. Stopnja registrirane brezposelnosti se je v obdobju 1999–2003 znižala v vseh regijah ravni SKTE 3, poleg tega pa so vse regije z izjemo Zasavja zabeležile realno gospodarsko rast. Kljub pozitivnim spremembam realnih kategorij v skoraj vseh regijah pa se naraščanje samih regionalnih razlik še ni zaustavilo. Razmerje razvitosti med najrazvitejšo Osrednjeslovensko in najmanj razvito Pomursko regijo se je povečalo z 1 : 1,95 na 1 : 2,05. V letih od 2000 do 2002 pa je narasel tudi koeficient variacije s 23 % na 24,9 % (Poročilo o izvajanju regionalne politike 2004, 2004).

V skladu s pomanjkljivostmi je bil pripravljen nov **Predlog zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja**, ki naj bi popravil dosedanje pomanjkljivosti in zagotavljal še učinkovitejše izvajanje regionalne politike v prihodnosti. Zakon naj bi dosegel predvsem (Predlog zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, 2004):

- a) Boljše uvajanje javno-zasebnega partnerstva in večjo participacijo civilne družbe pri načrtovanju in izvajanju razvojne politike,
- b) hitrejšo aktiviranje razvojnega potenciala posameznih regij,
- c) racionalizacijo državnih razvojnih institucij.

Predlogu zakona, pripravljenemu že februarja 2004, ni uspelo priti do obravnave v parlamentu in naposled je bil umaknjen. Torej se pomanjkljivosti ne bodo odpravile. To je še posebej problematično, ker se z letom 2007 pričinja novo programsko obdobje regionalne politike tako Slovenije kot EU. Pred vsakim obdobjem se pripravijo programski dokumenti za izvajanje regionalne politike, ki se morajo seveda izdelovati že precej pred začetkom programskega obdobja samega. Pripravljeni pa morajo biti v skladu z veljavnim zakonom. Zato se lahko pomanjkljivosti nadaljujejo še dlje v prihodnost, ker bodo pač ti programski dokumenti za prihodnje obdobje pripravljeni v skladu s pomanjkljivim zakonom.

2.2. Slovenija in regionalna politika EU

2.2.1. Predpristopna pomoč Sloveniji

Slovenija je postala prejemnica pomoči regionalne politike EU že leta 1992. V tem letu se je vključila v program Phare, poglobitveni finančni instrument pomoči državam srednje in vzhodne Evrope, ki so se ubadale s problemi tranzicije in pripravami na vstop v EU. Pomoč pred polnopravnim članstvom je bila namenjena predvsem sprejemanju Evropskega pravnega reda ter seveda pripravi držav oziroma njihovih gospodarskih prostorov na pogoje hudega konkurenčnega boja znotraj enotnega gospodarskega prostora EU.

Obdobje prejetanja predpristopne pomoči lahko razdelimo na tri podobdobja, in sicer:

- 1992–1995 (tranzicijsko obdobje),
 - 1996–1999 (predpristopno obdobje),
 - 2000–2004 (pristopno obdobje).
-
- V **tranzicijskem obdobju** je bila pomoč programa Phare namenjena predvsem izvajanju ukrepov, namenjenih reševanju tranzicijskih problemov, torej privatizacije, reforme politike, prestrukturiranja gospodarstva, izobraževanja, spremembe zakonodaje in podobno. Izvajale so se tudi aktivnosti za sprejemanje Evropskega pravnega reda (Strategija RS za vključevanje v EU, 1997).
 - V **predpristopnem obdobju** so smernice za uporabo sredstev Phare narekovale preusmeritev pomoči v intenzivnejšo pripravo držav kandidat na bodoče članstvo v EU. V skladu s tem se je pomoč osredotočila na dve ciljni področji, in sicer **podporo institucionalnemu razvoju** s ciljem usposabljanja administracije na evropske standarde ter v **sofinanciranje naložb** za doseganje enotnega pravnega reda oziroma *acquis communautaire* (Strategija RS za vključevanje v EU, 1997).
 - V **pristopnem obdobju** se je finančna pomoč v okviru Agende 2000 razširila z dvema dodatnima programoma pomoči, in sicer ISPA in SAPARD. Novi program Phare je ostal glavni finančni inštrument, namenjen modernizaciji držav pristopnic in njihovim pripravam na udeležbo v strukturnih skladih po vstopu v EU. Namen programa ISPA je bila pomoč pri uskladitvi držav kandidat z infrastrukturnimi standardi EU in finančna pomoč za okoljske in transportne infrastrukturne projekte. Torej priprava držav članic na Kohezijski sklad. Program SAPARD pa je bil namenjen pripravi kandidat na skupno kmetijsko politiko, predvsem privzemu standardov kvalitete prehrabnih proizvodov, zaščite potrošnikov in okolja. To področje naj bi po vstopu v EU prevzela sklada EAGGF in FIFG. Slovenija je imela tudi možnost sodelovanja v različnih programih EU, kot so Leonardo, Socrates, Youth for Europe ...

2.2.2. Skupna regionalna politika EU – Slovenija, 01. 05. 2004–?

Zametki skupne regionalne politike EU segajo že v leto 1957, ko so prve države s podpisom Rimskega sporazuma ustanovile Evropsko gospodarsko skupnost (EGS). Podpisnice so za eno izmed poglavitnih nalog opredelile učvrstitev enotnosti gospodarskih prostorov članic Skupnosti ter zagotavljanje skladnega razvoja med njimi. Solidarnostno naj bi to dosegli prek zmanjševanja gospodarskih razlik med različnimi regijami ter s spodbujanjem razvoja tistih regij, ki zaostajajo v razvoju.

Seveda tako obširna skupna regionalna politika EU, kakršna obstaja danes, ni nastala čez noč. Postopoma se je razvijala skozi leta, ko so z vstopanjem novih, gospodarsko šibkejših držav razvojne razlike med članicami še naraščale. Za premoščanje teh razlik je postala učinkovita politika skladnega regionalnega razvoja, podprta z močnimi finančnimi inštrumenti, prilagojenimi različnim tematskim področjem, vse pomembnejša. Na vlogo, ki jo danes zavzema skupna regionalna politika v EU, kaže podatek, da je v obdobju 2000–2006 več kot tretjina skupnega proračuna EU namenjena temu segmentu politike. Velja omeniti še to, da namen sredstev finančnih inštrumentov nikakor ni nadomeščanje sredstev, ki jih v razvoj namenjajo države članice oziroma regije, temveč le njihovo dopolnjevanje.

2.2.2.1. Instrumenti skupne regionalne politike EU

2.2.2.1.1. Strukturni skladi

Strukturni skladi so poglavitni finančni instrument regionalne politike EU. Njihov glavni namen je po načelu solidarnosti zmanjševati razvojne razlike ter ustvariti okolje za enakomeren in uravnotežen razvoj vseh članic in regij Evropske unije. Vsak izmed strukturnih skladov je namenjen reševanju problemov specifičnega tematskega področja, torej je zato tudi upravičenost regije do uporabe sredstev posameznega sklada odvisna od vrste težav, ki jo pestijo. V okviru programskega obdobja 2000–2006 je za njihovo financiranje v namene koriščenja s strani polnopravnih članic (2000–2004 EU-15, 2004–2006 EU-25) namenjeno okoli 230 milijard evrov, kar je okrog 89 % finančnih sredstev v okviru skupne regionalne politike EU (Working for the regions, 2004).

Pod imenom strukturni skladi trenutno obstajajo štirje strukturni skladi, in sicer (Aljančič, 1999, str. 7):

- a) **Evropski regionalni razvojni sklad (ERDF – European Regional Development Fund).** Ustanovljen je bil leta 1975. Zadolžen je za spodbujanje ekonomske in socialne kohezije, pri čemer je njegov osnovni cilj zmanjševanje razlike v stopnji razvitosti med regijami Evropske unije. Finančna sredstva ERDF se uporabljajo za sofinanciranje na štirih področjih, in sicer za a) investicije v izboljšanje produktivnosti ter ustvarjanje in ohranjanje delovnih mest, b) sofinanciranje izgradnje infrastrukture, c) podporo lokalnim

razvojnim pobudam, namenjenim spodbujanju aktivnosti malih in srednjevelikih podjetij ter d) spodbude inovativnim tehničnim pomočem, ki podpirajo investicije v izobraževanje in zdravstvo.

- b) **Evropski socialni sklad (ESF – European Social Fund)**. Evropski socialni sklad je bil ustanovljen leta 1958 ter je namenjen izboljšanju in povečanju zaposlovanja v Skupnosti. Njegova politika se osredotoča na pet področij, in sicer področja a) aktivne zaposlovalne politike za boj proti brezposelnosti, b) razvoja socialne sfere, c) vseživljenjskega izobraževanja in izpopolnjevalnih sistemov ter d) premostitve ekonomskih in socialnih sprememb ter e) enakovredne možnosti zaposlovanja moških in žensk.
- c) **Evropski sklad za usmerjanje kmetijstva in garancije (EAGGF – European Agricultural Guidance and Guarantee Fund)**. Ustanovljen je bil leta 1958, njegove naloge pa so predvsem a) okrepitev in reorganizacija kmetijstva, vključno z organizacijo in predelavo kmetijskih, ribiških in gozdarskih proizvodov, b) zagotavljanje preoblikovanja kmetijske proizvodnje in razvoja gozdarstva ter podpora razvoja dopolnilnih dejavnosti za kmetovalce, c) zagotavljanje primernega življenjskega standarda kmetovalcev in kot zadnje za d) pomoč pri razvoju družbene izdelave na ruralnih področjih z namenom zaščite okolja in podeželja.
- d) **Finančni instrument za ribištvo (FIFG – Financial instrument for Fisheries Guidance)**. Do leta 1993 je FIFG deloval v okviru Kmetijskega sklada, z letom 1993 pa je postal samostojni instrument, ki igra pomembno vlogo pri subvencioniranju ribiškega sektorja. Izvaja se kot del programa v skladu s Ciljem 1, države izven ciljnega območja 1 pa si morajo upravičenost izkoriščanja sredstev tega sklada pridobiti s samostojnimi programskimi dokumenti. Njegove naloge so a) prizadevanje za doseg trajnega ravnovesja med ohranjanjem in izkoriščanjem vodnih virov, b) povečanje konkurenčnosti in razvoj stabilnega podjetništva v tem sektorju, c) povečevanje ponudbe in vrednosti proizvodov s tega področja ter d) prispevanje k oživitvi področij, odvisnih od ribištva in marikulture.

Cilji strukturne politike v programskem obdobju 2000–2006

V programskem obdobju 2000–2006 se sredstva strukturnih skladov usmerjajo predvsem v tri prednostna ciljna področja, v okviru katerih bo porabljenih kar okoli 94 % vseh sredstev strukturnih skladov. Ti cilji so (Pečar, 2002, str. 21):

Cilj 1 je usmerjen v pospeševanje razvoja in strukturnega prilagajanja regij, ki najbolj zaostajajo v razvoju, da bi se po gospodarski razvitosti čim hitreje približevale razvitejšim regijam. Območja s statusom ciljnega območja 1 se določajo na teritorialni ravni NUTS 2. Do pomoči so upravičene regije, katerih bruto domači proizvod na prebivalca po pariteti kupne moči, merjeno za zadnja tri leta, je manjši od 75 % povprečja Evropske unije.

Cilj 2 je usmerjen v pomoč pri gospodarskem in socialnem prestrukturiranju industrijskih, ruralnih, urbanih ali ribolovnih območij na ravni NUTS 3, ki se soočajo s strukturnimi

težavami. Cilj ne sme pokrivati več kot 18 % prebivalstva celotne Skupnosti (10 % industrijska območja, 5 % ruralna, 2 % urbana, 1 % ribolovna). Prag prebivalstva je določen za vsako državo posebej ob upoštevanju izpolnjevanja kriterijev za Cilj 2 ter resnosti strukturnih problemov v državi glede na ostale članice. Specifični kriteriji za določanje upravičenosti posameznih kategorij območij (industrijska, ruralna ...) se med seboj razlikujejo, v splošnem pa gre za območja, ki jih pestijo problemi prestrukturiranja, visoke brezposelnosti in depopulacije.

Cilj 3 je v nasprotju s prvima dvema horizontalen, torej zajema celotno področje Evropske unije brez posebnih regionalnih omejitev. Namenjen je modernizaciji sistemov vzgoje, izobraževanja in zaposlovanja, torej razvoju človeškega kapitala. Ukrepi v okviru Cilja 3 se izvajajo na območjih, kjer se odvijajo gospodarske in družbene spremembe, ki jih prva dva ne pokrivata. Ne sme pa se izvajati na območjih, ki jih že pokriva Cilj 1. V izvajanje slednjega so namreč ukrepi za usposabljanje in pospeševanje zaposlovanja že vključeni.

Sredstva strukturnih skladov so poleg za financiranje ukrepov v okviru treh zgoraj opisanih prioritarnih ciljev namenjena še financiranju tako imenovanih **pobud Skupnosti**. Gre za horizontalne spodbude, katerih namen je zagotavljanje pomoči v iskanju rešitev problemskih stanj, skupnih več državam članicam ali regijam, in niso omejene na posamezno regijo oziroma državo.

Štiri trenutno delujoče pobude Skupnosti so:

- a) **Interreg III** – razvoj čezmejnega, medregionalnega in transnacionalnega sodelovanja,
- b) **Urban II** – podpora inovativnim strategijam v mestih in urbanih območjih,
- c) **Leader+** – podpora iniciativam za razvoja podeželja,
- d) **Equal** – podpora ukrepom proti diskriminaciji na trgih dela.

Manjši delež strukturnih skladov je namenjen tudi pomoči ribolovnim območjem zunaj ciljnega območja 1.

Tabela 1: Strukturni skladi in njihova namembnost v programskem obdobju 2000–2003

Namembnost	Cilj 1	Cilj 2	Cilj 3	Interreg III	Urban II	Leader+	Equal	Ribolovna območja
ERDF	X	X		X	X			
ESF	X	X	X				X	
EAGGF	X					X		X
FIFG	X							X
Skupaj	70,0	11,5	12,3				5,35	0,5

Vir: At the service of the regions, 2004.

2.2.2.1.2. Ostali instrumenti skupne regionalne politike EU

Kohezijski sklad (Cohesion Fund)

Na podlagi Maastrichtskega sporazuma je bil ustanovljen leta 1993. Njegova naloga je spodbujanje gospodarske in socialne kohezije v EU. Do sredstev so upravičene najmanj razvite članice EU, katerih bruto domači proizvod na prebivalca je nižji od 90 % povprečnega bruto domačega proizvoda na prebivalca v EU. Sredstva sklada se državam dodeljujejo na podlagi projektnega financiranja, namenjena pa so finančni pomoči projektom na področju okolja in transevropske transportne povezave v EU. V programskem obdobju 2000–2006 je bilo temu skladu namenjeno okoli 28 milijard evrov, kar znaša okoli 11 % celotnih sredstev, namenjenih državam članicam v okviru skupne regionalne politike. Tretjina teh sredstev je namenjena desetim novim članicam za obdobje 2004–2006 (Working for the regions, 2004).

Sklad Evropske unije za solidarnost (EUSF – The European Union Solidarity Fund)

Je najmlajši finančni instrument v okviru regionalne politike EU. Osnovan je bil po katastrofalnih poplavah, ki so avgusta 2002 prizadele območje srednje Evrope, po katerih je postalo očitno, da je treba solidarnostno organizirati nekakšen instrument, ki bo v prizadetih območjih omilil posledice velikih naravnih katastrof. S sredstvi sklada se v primeru hujše naravne katastrofe zagotovi finančna pomoč za ukrepe, kot sta npr. zagotavljanje začasne nastanitve prizadetim prebivalcem ali začasna usposobitev vitalne infrastrukture, katere delovanje je za nadaljevanje normalnega bivanja nujno. Do sredstev sklada je upravičena država članica EU ali pristopna država, ki jo prizadene naravna katastrofa, ki povzroči neposredno škodo, višjo od treh milijard evrov oziroma 0,6 % bruto domačega proizvoda države. Do pomoči so upravičene tudi posamezne regije, v katerih naravna katastrofa prizadene večino prebivalstva in dolgotrajno negativno vpliva na gospodarsko stabilnost in življenjske razmere. Letno so proračunu EUSF namenjena sredstva v višini milijarde evrov (The European Union Solidarity Fund, 2004).

Evropska investicijska banka (EIB – European Investment Bank)

EIB je vključena v celoten program delovanja strukturnih skladov in zavzema pomembno vlogo v zagotavljanju skladnega razvoja ter gospodarske in socialne kohezije v Evropski uniji. Njena vloga je predvsem v tem, da v sofinanciranje projektov, ki ustrezajo ciljem EU, po ugodnih pogojih usmerja visoka finančna sredstva.

2.2.2.2. Slovenija in instrumenti skupne regionalne politike EU

Slovenija je s prvim majem 2004 že vstopila v območje skupne regionalne politike EU. Na podlagi Enotnega programskega dokumenta, ki ga je predložila Evropski komisiji, si je kot ena

sama regija NUTS 2 do vključno leta 2006 izpogajala status regije ciljnega območja 1 strukturnih skladov. Ker ne dosega 90 % povprečnega BDP/pc EU, je upravičena tudi do sredstev Kohezijskega sklada.

Za obdobje 2004–2006 ji je iz naslova Cilja 1 strukturnih skladov namenjeno 237,51 milijona evrov. V Sloveniji trenutno delujeta tudi dve pobudi skupnosti, in sicer Interreg III ter Equal (23,65 milijona evrov, 6,44 milijona evrov). Iz naslova Kohezijskega sklada pa ji pripada 188,71 milijonov evrov. Skupna pomoč Sloveniji iz naslova regionalnih spodbud EU torej znaša 456,31 milijona evrov, kar znaša letno (po tečaju 1. 12. 2004) okrog 18.400 SIT/pc. Slovenijo to skupaj z Malto uvršča na predzadnje mesto po višini prejetih sredstev na prebivalca med novimi članicami EU. Manj dobi le Ciper (Working for the regions, 2004).

Relativno nizka sredstva so predvsem posledica tega, da je gospodarsko razvitejša od večine ostalih novih članic. Kljub temu ne gre zanemarjati pomena te pomoči. Skupna višina neposrednih in posrednih spodbud na prebivalca v letu 2003 je v Sloveniji znašala okrog 36.300 SIT (Poročilo o izvajanju regionalne politike 2004, 2004). Če primerjamo ta podatek s povprečnimi letnimi zneski sredstev evropskih skladov, namenjenih Sloveniji, vidimo, da znašajo slednji okoli 50 % višine celotnih regionalnih spodbud v Sloveniji leta 2003.

Torej se splača v prihodnosti za sredstva evropske regionalne politike krepko potruditi. Z letom 2007 se bo pričelo novo programsko obdobje strukturnih in Kohezijskega sklada EU, pred katerim si morajo države članice izpogajati višino sredstev, ki jih bodo v tem obdobju prejele. Višina sredstev je odvisna od vrste in resnosti težav, s katerimi se država in njene regije soočajo, ter od kvalitete programov, ki jih države članice v sodelovanju s svojimi regijami izdelajo in predložijo Evropski komisiji kot osnovo za pogajanje.

Kot je moč razbrati iz pogajanj Slovenije z EU, bo Slovenija na ravni razdelitve NUTS 2 razdeljena na dve ali tri regije. V primeru treh regij bodo to Ljubljanska urbana regija, Zahodna Slovenija ter Vzhodna Slovenija. V primeru dveh pa Ljubljanska urbana regija in Preostala Slovenija. Ljubljanska urbana regija, torej gospodarsko najrazvitejši del Slovenije, ki bo zaradi tako imenovanega statističnega učinka širitve EU presegel prag 75 % povprečnega BDP/pc EU, ne bo več del ciljnega območja 1 strukturne politike EU. Preostala Slovenija, sestavljena iz dveh regij ali pa ene, pa bo del ciljnega območja 1 ostala in bo upravičena do sredstev vseh strukturnih skladov. Seveda mora Slovenija z učinkovitim sodelovanjem s svojimi regijami pripraviti ustrezne programske dokumente s kvalitetnimi programi, na podlagi katerih si bo uspela izpogajati čim višja sredstva.

Slovenija bo kot država, ki po višini BDP/pc ne bo dosegala dosegala 90 % povprečja EU, še naprej ostala tudi dobitnica sredstev Kohezijskega sklada. Poleg tega bo imela možnost udeležbe tudi v programih pobud Skupnosti.

2.3. Regionalizacija oziroma uvedba pokrajin v Sloveniji

Pokrajina je opredeljena kot samoupravna lokalna skupnost, ki opravlja lokalne zadeve širšega pomena ter zadeve iz državne pristojnosti, ki jih država nanjo prenese. V pokrajino se prostovoljno povežejo občine na zaokroženem območju, kjer obstajajo trajnejši odnosi med občinami in njihovimi prebivalci zaradi uresničevanja skupnih potreb in interesov občin in njihovih prebivalcev ter ohranjanja identitete območja. Pokrajina ima svojo upravo in različne organe, za uresničevanje njenih nalog pa so ji zagotovljeni tudi ustrezni viri finančnih sredstev (Predlog zakona o pokrajinah s tezami za normativno ureditev, 1998).

Nujnost uvedbe pokrajin v Sloveniji je bila jasna že v začetku devetdesetih let. **Predlog zakona o pokrajinah** je svojo predhodno obravnavo doživel že v začetku leta 1998. Bodisi zaradi pomanjkanja interesa bodisi nezmožnosti dosega konsenza med občinami, občine se namreč samostojno odločajo o povezovanju v širše lokalne samoupravne skupnosti, tudi v pokrajine, pa do uvedbe pokrajin še ni prišlo. Poleg tega ne smemo pozabiti tudi na neuspešnost države. Ta kljub temu, da občin res ne more prisiliti v določeno členitev, sodeluje v procesu priprave uvedbe pokrajin. Ni pa sposobna pripraviti ustreznih predlogov členitve, s katerimi bi se občine strinjale, in na neki način nastopati kot svetovalec in mediator, ki bi skušal uskladiti interese posameznih občin.

Razloge za oblikovanje pokrajin lahko razdelimo v notranje in zunanje (Haček, 2003, str. 111):

- a) **Najpomembnejša notranja razloga sta nujnost uvedbe pokrajin zaradi notranjih razvojnih problemov ter uveljavljanja načela subsidiarnosti oziroma procesa decentralizacije.**

Neenakomerno razvijajoča se država z zelo razvitim centrom in zaostajajočo periferijo se lahko sooča z velikimi težavami v sodelovanju s sosedomi v skupnem ekonomskem prostoru EU. Velike razvojne razlike pa lahko z nadaljnjim naraščanjem ustvarijo velike razlike v kakovosti življenja prebivalcev različnih delov Slovenije, kar lahko privede do nastanka socialnih trenj med centrom in okolico. Ustanovitev pokrajin je v mnogih državah prinesla močno zmanjševanje regionalnih razlik. Poleg večanja razvojnih razlik je v Sloveniji prisotna vse večja stopnja centraliziranosti države. V Sloveniji je po osamosvojitvi prišlo do velikega drobljenja občin. Iz šestdesetih občin v letih po osamosvojitvi je nastalo kar 192 občin v sedanosti. Te postajajo vse manjše in s tem šibkejše v odnosu do države. Sposobnosti manjših in manj razvitih občin pri izvajanju nalog, pomembnih za regionalni razvoj, pa so nezadovoljive. Zatorej je treba občine združiti v večje enote – pokrajine, ki bodo sposobne uresničevati naloge, prenesene nanje z občinske in državne ravni.

b) Zunanji razlog pa je ta, da so pokrajine v Sloveniji potrebne zaradi primerljivosti z državami Evropske unije in možnosti prenosa sredstev za skladnejši regionalni razvoj.

Vmesna raven odločanja na ravni pokrajin je v veliki večini držav EU, tako kar se tiče notranjih zadev držav kot tudi v razmerju do skupne regionalne politike EU, že dolgotrajna in učinkovita praksa. Slovenija se, če ne bo prišlo do ustanovitve pokrajin, ne bo sposobna enakovredno boriti za sredstva evropskih regionalnih strukturnih skladov in sredstev Kohezijskega sklada.

Za občine, ki bodo skupaj tvorile pokrajino, je vsekakor nujno, da predstavljajo neko smiselno ozemeljsko, gospodarsko, politično, kulturno in zgodovinsko zaokroženo celoto. Občine same so vsekakor bolj sposobne oceniti, katere druge občine jim kot partnerice najbolj ustrezajo, kot pa bi to storila država z nekim vsiljenim in slabo izdelanim zakonom. Pravica samostojnega odločanja o združevanju v pokrajine, ki je občinam z Zakonom o lokalni samoupravi zagotovljena, pa je dvorezen meč. Glede na to, da v Sloveniji trenutno obstaja 192 občin, možnost, da bodo vsi potrebni konsenzi med vsemi občinami doseženi, ni ravno verjetna in do samega oblikovanja pokrajin lahko preteče še kar precej vode. Nujnost čimprejšnje regionalizacije morda celo prevaga prednosti samostojne izbire občin o oblikovanju pokrajin, zatorej bi bilo treba povečati avtoriteto države na tem področju.

3. REGIONALNA RAZVOJNA POLITIKA V ZASAVJU

"Zasavje bo odprta, prijazna in v širšem okolju razpoznavna regija, ki bo nudila visoko kvaliteto življenja za vse prebivalce in se bo s sodobno in okolju prijazno infrastrukturo vključevala v slovenski, evropski in svetovni prostor. Razvoj regije bo temeljil na bogati tradiciji, izkoriščanju lastnih potencialov in odprtosti do novih naložb, ki bodo prispevale k razvoju nove podobe regije." (Adamič, 2002, str. 119).

3.1. Opis regije

3.1.1. Lokacija

Zasavje leži v osrednji Sloveniji med Alpami in obrobjem Panonske nižine, razteza se od SV proti JV po dolini reke Save. Sestavlja ga sedem občin, in sicer občine Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ob Savi (te po statistični razdelitvi na ravni SKTE 3 tvorijo Zasavsko regijo), občini Litija in Šmartno pri Litiji (del Osrednjeslovenske statistične regije) ter občini Radeče in Laško (del Savinjske statistične regije). Površina regije je 829 km², kar znaša 4,1 % ozemlja celotne Slovenije. Največja je občina Litija s površino 221 km², najmanjša pa Radeče z 52 km² (Statistični letopis RS 2003, 2003).

3.1.2. Prebivalstvo

V regiji je 31. 12. 2003 živel 83.876 prebivalcev oziroma 4,2 % prebivalstva Slovenije (Banka statističnih podatkov, 2004). Zgoščeno je v urbanih občinskih središčih, ki z izjemo Laškega ležijo v neposredni bližini reke Save. V teh središčih živi okoli 50 % prebivalstva (Popis prebivalstva 2002, 2002). Takšni naselitveni podobi je botrovala vloga reke Save, dolina katere je omogočila izgradnjo cestnih in železniških povezav z ostalimi deli Slovenije. Ob strugi Save so se izoblikovale tudi doline in kotline, ki zaradi reliefno razgibanega površja regije predstavljajo edino možno lokacijo za razvoj večjih urbanih središč. Poleg reke Save so takšni naselitveni podobi botrovala še nahajališča rjavega premoga, v bližini katerih so se v preteklosti razcvetela večja regionalna središča, kot so Zagorje, Trbovlje, Hrastnik.

Število prebivalstva je v zadnjem desetletju upadlo približno za odstotek, torej število prebivalstva stagnira oziroma je prisoten rahel trend upadanja. Kljub temu gostota prebivalstva v regiji (101,2 preb./km²) ostaja rahlo nad državnim povprečjem (98,5 preb./km²) (Banka statističnih podatkov, 2004).

Regijo pesti tudi pojav, prisoten po vsej Sloveniji, in sicer staranje prebivalstva. Indeks staranja v letu 2003 je v vseh občinah regije razen v Litiji in Šmartnem pri Litiji večji od državnega povprečja. V Trbovljah znaša npr. kar 123,9 (Banka statističnih podatkov, 2004). Največ prebivalstva sodi v starostno skupino od 15 do 64 let, nekoliko nižji od državnega je delež mlajših od 15 let in nekoliko višji delež starejših od 64 let.

Tabela 2: Prebivalstvo po starostnih skupinah na dan 31. 12. 2003 (v %)

Starostni razred	0 – 14	15 – 64					65+	
		Skupaj	15 – 24	25 – 34	35 – 44	45 – 54		55 – 64
Območje								
Zasavje	14,4	70,3	14,2	13,9	16,0	15,6	10,6	15,2
Slovenija	14,6	70,4	13,8	14,8	15,5	15,5	10,8	15,0

Vir: Banka statističnih podatkov, 2004.

3.1.3. Gospodarska podoba regije

Za regijo je značilna stara gospodarska struktura, ki jo definira visok delež zaposlenih v industriji in manjši v storitvenih dejavnostih. Še ob koncu devetdesetih let je bilo kar okoli tri četrtine vseh zaposlenih v regiji zaposlenih v industrijskih dejavnostih. Predvsem postopno propadanje starih dejavnosti in seveda tudi sicer počasno rojevanje podjetij v novodobnih dejavnostih povzročata, da se struktura že spreminja, a kljub temu še vedno ohranja značilnosti stare gospodarske strukture. Na dan 31. 12. 2003 je v primerjavi s Slovenijo moč opaziti nižji delež delovno aktivnega prebivalstva v kmetijskih ter storitvenih dejavnostih, močno višji pa je delež v nekmetijskih dejavnostih (brez storitev). Razlika gre predvsem na račun višjega deleža delovno aktivnega prebivalstva v rudarstvu in predelovalnih dejavnostih.

Tabela 3: Delovno aktivno prebivalstvo po sektorjih dejavnosti in nekaterih dejavnostih v decembru 2003 (v %)

Sektor	Kmetijske	Nekmetijske dejavnosti brez storitev					Storitvene
		Skupaj	Skupaj	Rudarstvo	Predelovalne dejavnosti	Oskrba z vodo, plinom, elektr.	
Zasavje	3,7	50,8	5,2	36,2	2,3	7,1	45,5
Slovenija	4,4	39,4	0,6	30,1	1,4	7,3	56,2

Vir: Letna poročila Zavoda RS za zaposlovanje 2003, 2004.

Na dan 31. 12. 2003 je bilo v regiji registriranih 4.188 poslovnih subjektov, med njimi 999 gospodarskih subjektov – pravnih oseb, torej podjetij in družb, ki se ukvarjajo s pridobitno dejavnostjo, ter 2.177 gospodarskih subjektov – fizičnih oseb (Banka statističnih podatkov, 2004). Od dne 31. 12. 1999 se je skupno število poslovnih subjektov znižalo za okoli 6,6 %, od tega število gospodarskih subjektov – pravnih oseb za 26,8 %, število gospodarskih subjektov - fizičnih oseb pa je ostalo približno enako (Statistični letopis RS 2000, 2000). Ta negativna rast po eni strani odraža propadanje podjetij v starih dejavnostih, po drugi pa nezadovoljivo rojevanje novih podjetij, ki še zdaleč ne nadomešča propadanja starih.

3.1.4. Trg delovne sile

Stopnja registrirane brezposelnosti je med najvišjimi v Sloveniji. Na dan 31. 12. 2003 je bila 14,1-odstotna, kar je za 3,1 odstotne točke višje od državnega povprečja. Razlog za visoko brezposelnost je predvsem v intenzivnem prestrukturiranju regije, saj tradicionalne dejavnosti propadajo, ustvarjanje novih podjetij pa ne sledi sproščanju delovne sile. Visoki so deleži značilnih skupin brezposelnih, predvsem neizobraženih in mladih. Nekaj manj kot polovica brezposelnih sodi med dolgotrajno brezposelne, kar kaže na to, da brezposelnost postaja strukturna. Posebej zaskrbljujoč je podatek o brezposelnosti mladih, ki na svojih plečih nosijo breme napredka regije v prihodnosti.

Tabela 4: Značilne skupine brezposelnih na dan 31. 12. 2003 (v %)

Skupina	Skupaj reg. brezposelnost	Ženske	Dolgotrajno brezposelni	Stari do 26 let	Stari nad 40 let	I. ali II. st. izobrazbe	III. ali IV. st. izobrazbe
Zasavje	14,1	55,0	46,0	31,1	41,6	46,4	25,0
Slovenija	11,0	52,4	46,0	23,4	43,0	42,8	24,6

Vir: Letna poročila Zavoda RS za zaposlovanje 2003, 2004.

Plače v regiji so podpovprečne, in sicer je v juliju 2004 povprečna bruto plača znašala 239.185 SIT, kar znaša približno 90 % povprečne bruto plače v Sloveniji (Banka statističnih podatkov, 2004).

3.1.5. Izobrazbena struktura

Izobrazbena struktura je bila na dan 31. 03. 2002 slabša od Slovenskega povprečja. Delež populacije, starejše od 15 let, z višjo ali visokošolsko izobrazbo je kar za 3,8 odstotne točke ali 30 % nižji od državnega povprečja, delež z osnovnošolsko ali nižjo izobrazbo pa 3,4 odstotne točke višji. Takšna izobrazbena struktura je posledica gospodarske polpreteklosti regije, ko so potrebe po delovni sili narekovale zaposlovanje predvsem nižje izobraženih delavcev. V sedanjosti pa se regija sooča z resnim problemom bega možganov, kar bi lahko pojasnjevalo nekoliko nižji delež prebivalstva regije v starostni skupini od 25 do 34 let.

Tabela 5: Stalno prebivalstvo, starejše od 15 let po izobrazbi na dan 31. 03. 2003 (v %)

Izobrazba	Osnovna šola ali manj	Srednja šola	Višja ali visoka šola
Območje			
Zasavje	36,4	54,6	9,1
Slovenija	33,0	54,1	12,9

Vir: Banka statističnih podatkov, 2004.

3.1.6. Okolje

V Zasavju je, kar se tiče onesnaženosti okolja, zelo očitna dvojna pokrajinska podoba. Za regijo so značilna urbana središča ob reki Savi, katerih rudarsko-energetska preteklost je za seboj pustila temen pečat. Neposredna okolica starih podjetij je večinoma ekološko povsem degradirana. Prav tako so degradirani vodni viri, torej reka Sava in njeni pritoki, saj se vanje poleg industrijskih odplak izlivajo še odpadne vode iz neustrezno urejenih komunalnih omrežij. Problem onesnaženosti je še posebej očit v ožji statistični regiji Zasavje, predvsem v Trbovljah in Hrastniku, kjer rudnik in termoelektrarna še vedno obratujeta in s svojimi izpusti in odpadki še vedno močno prispevata k onesnaževanju.

Po drugi strani pa gre po površini za večji del Zasavja, ki v preteklosti ni bil deležen intenzivne industrializacije, in sicer hribovito in pretežno neonesnaženo, od urbanih središč odmaknjeno podeželje.

S propadanjem tradicionalnih dejavnosti se problem sprotnega onesnaževanja počasi umirja, kljub temu pa bodo potrebna še desetletja in predvsem visoka finančna sredstva, preden bodo prebivalci Zasavja resnično živeli v relativno čistem in zdravem okolju.

3.2. Vzpostavljanje osnov za vodenje regionalne politike na regionalni ravni

Zametki razvojne politike na regionalni ravni v Zasavju segajo že v leto 1995. Tega leta so župani občin Litija, Hrastnik, Radeče, Trbovlje in Zagorje ob Savi podpisali **Memorandum o regionalnem sodelovanju pri razvojnih aktivnostih Zasavja**. Istega leta je bilo Zasavje vključeno v program tehnične pomoči EU Phare. Naslednje leto je sledila pogodba o

ustanovitvi **Regionalnega razvojnega centra** (v nadaljevanju: **RCR Zasavje**), katerega dejanski začetki pa segajo šele v naslednje leto.

Po vzpostavitvi je RCR v sodelovanju z različnimi zasavskimi gospodarskimi subjekti, javnimi institucijami ter s pomočjo strokovnjakov pričel razvijati programske razvojne dokumente regije. Med njimi sta najpomembnejši strategija **Zasavje 2000+** iz leta 1999 in leta 2002 sprejet **Regionalni razvojni program za Zasavje** (v nadaljevanju: **RRP za Zasavje**). Prva je na strateški ravni nekakšen predhodnik precej bolj izdelanega RRP za Zasavje. Slednji je dokument, v katerem je s pomočjo obsežnih analiz ugotovljeno, kje je regija danes, to stanje vrednostno ocenjeno ter opredeljeno zaželjeno stanje v prihodnosti. Poleg strateškega dela vsebuje še izvedbeni del, v katerem opredeli skupek instrumentov in projektov, katerih implementacija je pomembna za doseg cilja oziroma učinkovitega razvoja regije.

Sočasno z izdelavo razvojnih dokumentov so bili na regionalni ravni vzpostavljeni različni mehanizmi in orodja (lokalni podjetniški center, center za razvoj turizma ...) kot pripomočki za reševanje specifičnih problemov, opredeljenih v RRP za Zasavje.

3.3. Zasavski zakon

Tako kot leta 1999 sprejet ZSRR, ki na ozemlju celotne Slovenije ureja področje regionalne razvojne politike, je bil junija leta 2000 v skladu z načeli in opredelitvami ZSRR sprejet **Zakon o postopnem zapiranju Rudnika Trbovlje-Hrastnik in razvojnem prestrukturiranju regije** (v nadaljevanju: **zasavski zakon** ali **ZPZRTH**). Namen zakona je zagotoviti sredstva za zapiranje Rudnika Trbovlje-Hrastnik ter razvojno prestrukturiranje regije zaradi posledic opuščanja energetske dejavnosti v regiji. Problem razvojnega prestrukturiranja regije ureja zakon v svojem tretjem delu, kjer določa osnove za izdelavo programov ukrepov, namenjenih reševanju omenjene problematike, organizacijo in postopke spremljanja izvedbe ukrepov ter predvidena sredstva iz naslova neposrednih regionalnih spodbud za njihovo izvedbo.

Zasavsko regijo opredeli kot skupek šestih občin, in sicer treh občin Zasavske statistične regije (Hrastnik, Trbovlje, Zagorje ob Savi) ter občin Laško, Litija in Radeče (leta 2002 se od Litije odcepi občina Šmartno ob Litiji, tako po tem dogodku zakon vključi še njo). Smiselnost razširitve ožje statistične regije s še štirimi občinami v skupno razvojno regijo, ki presega dimenzije statistične regije Zasavje argumentira s prisotnostjo medsebojne povezanosti teh občin zaradi skupne geografske lege ter rudarsko-energetske preteklosti, zaradi česar jih pestijo podobni razvojni problemi (brezposelnost, onesnaženje, slaba izobrazbena struktura, neustrezna struktura gospodarstva). Zaradi skupne problematike naj bi si bili ukrepi za reševanje le-te podobni ter jih je smiselno načrtovati, izvajati in spremljati na tako zaokroženem območju. Poleg tega so se občine (z izjemo občine Laško) že predhodno povezale v okviru RRP za Zasavje.

Zato bo tudi v tej diplomski nalogi Zasavska regija, čeprav ne ustreza opredelitvi na ravni SKTE 3, po kateri so tudi v dokumentih na državni ravni, ki spremljajo in ocenjujejo razmere v stanju uspešnosti regionalnega razvoja, podatki prikazani, obravnavana kot takšna. V praksi dosedanjega izvajanja regionalne razvojne politike se ta namreč dejansko izvaja, vsaj kar se tiče neposrednih spodbud, na tako zaokroženem teritorialnem območju. Neposredne spodbude pa so na geografskih področjih, katerim so namenjene, glavni finančni vir za izvedbo ključnih projektov regionalnega razvoja.

Kot časovni okvir izvajanja ukrepov prestrukturiranja ZPZRTH prvotno predvideva obdobje 2000–2004 in sredstva v skupni višini 4,9 milijarde SIT. Z izvajanjem zakona so že kmalu nastopile težave, tako da se je začel izvajati šele z letom 2001. Aprila 2003 je bilo sprejeto dopolnilo zasavskega zakona. Z njim se je programsko obdobje izvajanja razvojnega prestrukturiranja regije podaljšalo do vključno leta 2006, absolutni znesek zagotovljenih neposrednih spodbud pa je ostal enak (Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o postopnem zapiranju Rudnika Trbovlje-Hrastnik in razvojnem prestrukturiranju regije, 2003).

S tem se je časovno obdobje uskladilo z razvojnimi programskimi dokumenti na nacionalni ravni (Strategija gospodarskega razvoja Slovenije, SRRS, Državni razvojni program) in pa sedanje finančne perspektive Evropske unije ter RRP za Zasavje (programski okvir vseh teh dokumentov se zaključi s koncem leta 2006). To je po eni strani smiselno, saj se z uskladitvijo časa izvajanja programa ukrepov z ostalimi razvojnimi dokumenti izboljša možnost vrednotenja učinkov programa ter možnost koordinacije ukrepov. Kot možen pozitiven vidik podaljšanja časovnega okvira vidim tudi v tem, da je različnim gospodarskim in javnim subjektom, ki se potegujejo za sredstva neposrednih spodbud, na voljo več časa, da pripravijo ustrezne projekte, s čimer se izkoriščenost ponujenih sredstev zviša. Slabost pa je v tem, da se realna vrednost te pomoči zaradi prestavljanja absolutnih zneskov v prihodnja obdobja zniža, poleg tega pa se morajo načrtovani ukrepi v okviru RCR, ki je na regionalni ravni odgovoren za izvajanje programa, temu prilagoditi, s čimer so povezani nadaljnji stroški.

3.4. Izvajanje razvojnega prestrukturiranja regije

V skladu s 13. členom zasavskega zakona, v katerem ta predpisuje, v kakšne namene se smejo uporabljati sredstva za razvojno prestrukturiranje regije, so se oblikovali naslednji ukrepi:

- a) Ustvarjanje prostorskih pogojev za razvoj novih dejavnosti,*
- b) vzpostavljanje razvojne infrastrukture za pospeševanje podjetništva in prestrukturiranje regije,*
- c) spodbujanje investicij v razvoj človeških virov.*

Tabela 6: Investicije in neposr. regionalne spodbude po ukrepih v letih 2001–2003 (v 10⁶ SIT)

Leto	2001		2002		2003		2001–2003	
	Inv.	Spodb.	Inv.	Spodb.	Inv.	Spodb.	Inv.	Spodb.
Ukrep 1	434,2	284,0	605,4	438,8	472,5	288,3	1.512,0	1.011,2
Ukrep 2	2.345,0	313,1	554,5	215,0	709,7	276,9	3.493,7	805,0
Ukrep 3	222,5	90,4	302,9	149,8	419,0	181,3	944,4	421,5
Stroški RCR	24,0	24,0	26,0	26,0	28,0	28,0	78,0	78,0
Skupaj	3.006,6	711,6	1.462,8	829,6	1.601,2	774,5	6.070,6	2.315,7

Vir: Izvajanje programa ukrepov za razvojno prestrukturiranje regije na podlagi ZPZRTH, 2004.

Skupaj z letom 2003 se je končala prva polovica programskega obdobja razvojnega prestrukturiranja regije. Od 2,5 milijarde razpoložljivih sredstev jih je bilo realiziranih nekaj več kot 2,3 milijarde, torej 91,1 %. Izkoriščenost sredstev je relativno visoka, kaže pa še na določene rezerve. Najnižja je bila izkoriščenost v prvem letu, kar si lahko razlagamo s kadrovske in tehnično nepripravljenostjo različnih udeleženih subjektov. Razloge za nepopoln izkoristek lahko iščemo tudi v tem, da vlada relativno pozno potrdi letne programe ukrepov, ki so osnova za dodelitev sredstev iz proračuna. Programa v letih 2001 in 2002 je sprejela šele junija posameznega leta.

Največ, nekaj več kot dve petini sredstev, je bilo namenjenih ustvarjanju prostorskih pogojev za razvoj novih dejavnosti (ukrep 1), za vzpostavljanje razvojne infrastrukture za pospeševanje podjetništva in prestrukturiranje gospodarstva je bilo porabljenih nekaj več kot tretjino sredstev (ukrep 2), v razvoj človeških virov (ukrep 3) pa nekaj manj kot petino. 3,3 % sredstev je bilo namenjeno kritju stroškov koordinacije in vodenja Regionalnega centra za razvoj.

V treh letih je bilo v okviru projektov, financiranih ali sofinanciranih s strani neposrednih spodbud, implementirano za okoli 6 milijard SIT investicij, torej so sredstva podprla okoli 3,75 milijarde SIT investicij iz različnih privatnih ali javnih virov. Več kot dve tretjini pritegnjenih sredstev je bilo v okviru ukrepa 2.

3.4.1. Ustvarjanje prostorskih pogojev za razvoj novih dejavnosti

Sredstva v okviru ukrepa 1 so namenjena sofinanciranju investicij občin, in sicer v namene:

- a) *Izgradnje obrtno-industrijskih con,*
- b) *priprave izdelave regionalne zasnove prostorskega razvoja.*

Praktično vsa sredstva v okviru ukrepa 1 so bila v letih 2001–2003 porabljena za izgradnjo in opremitve obrtno-industrijskih con (v nadaljevanju: OIC). Z njimi je bilo podprto za okoli 1,5 milijarde SIT investicij, pritegnila pa so okoli pol milijarde SIT kapitala, v tem primeru gre za

finančna sredstva občin. Izdelava regionalne zasnove prostorskega razvoja je v tem obdobju zavzemala stransko vlogo, prve aktivnosti z izbiro izvajalca projekta so se namreč začele šele v letu 2002.

3.4.1.1. Izgradnja obrtno-industrijskih con

V obdobju po osamosvojitvi je bila Slovenija kot država v primerjavi z ostalimi novimi članicami EU relativno nezanemljiva za tuje investitorje, kar se odraža v nižjih neposrednih tujih investicijah na prebivalca. V ekonomski stroki je splošno priznano dejstvo, da brez zadostnega obsega investiranja ne bo zadovoljive gospodarske rasti. V gospodarsko šibkejših regijah, med katere sodi tudi Zasavje, notranji potencial ni zmožen financirati zadostne ravni novih produktivnih investicij. Zato pomeni zanjo pomanjkanje pritoka kapitala iz tujine (tujino za regijo predstavljajo tudi druge slovenske regije) nepremostljivo oviro za generiranje zadovoljive gospodarske rasti. Potrebna je implementacija ukrepov, namenjenih izboljševanju okolja za potencialne vlagatelje, ki prek ugodnejših pogojev privabljajo izvenregijski kapital ter omogočajo obsežnejše aktiviranje domačega.

Premajhna ponudba poslovnih zemljišč glede na povpraševanje velja v Sloveniji za eno izmed najpomembnejših ovir razvoja malih in srednjevelikih podjetij (v nadaljevanju: MSP). Za izboljševanje stanja na tem področju je ključno reševanje problemov ekonomske infrastrukture in institucionalnega ustroja. Prvi se nanaša na pomanjkanje zemljišč oziroma prostorov, primernih za poslovno dejavnost, drugi pa na sklop administrativnih ovir, ki omejujejo rast ponudbe takih prostorov. Možna rešitev teh težav je ustvarjanje poslovnih con, s čimer se poveča ponudba poslovnih/industrijskih zemljišč, istočasno pa pritisne na zmanjšanje administrativnih ovir in cen, povezanih z zemljišči in prostori (Enotni programski dokument RS 2004–2006, 2004).

Razpoložljivost zemljišč je najpomembnejši razlog, zaradi katerega so v zgodnjih devetdesetih letih tuja proizvodna podjetja v Veliki Britaniji izbrala določeno lokacijo za postavitev svojega obrata. Kar okoli 53 % podjetnikov je za poglavitni pogoj za lociranje svojega podjetja smatralo ponudbo primernih zemljišč, kar je za okoli 30 odstotnih točk več kot drugi najpomembnejši pogoj, količina razpoložljive delovne sile (Assessment of the wider effects of foreign direct investment in manufacturing in the UK, 1995).

Opuščanje rudarstva in stare industrije v Zasavju pušča za seboj množico ekološko uničenih površin. Te pomenijo za regijo le okoljsko breme in znižujejo splošno kvaliteto življenja v regiji, še posebej zato, ker se večina teh površin nahaja v okolici mest ali celo v njihovem okviru (v Hrastniku zajema pridobivalni prostor rudnikov kar okoli petino površine občine). Te površine pa poleg okoljskega problema hkrati predstavljajo tudi priložnost, saj jih je moč z ustrežno ekološko sanacijo in opremo preurediti v nove razvojne in gospodarske površine, kar je ob reliefni razgibanosti površja v regiji in s tem posledično malega sklada primernih razpoložljivih površin velika priložnost. Torej se z izgradnjo OIC na teh območjih ubijeta dve

muhi na en mah. Poviša se ponudba kvalitetnih gospodarskih površin, s katerimi regija privablja domače in tuje investitorje in s tem pridobi nova delovna mesta, izgubljena z opuščanjem dejavnosti, ki so prej zavzemale te površine. Poleg tega se izboljša splošna kvaliteta življenja v okolici omenjenih površin.

Sredstva, namenjena izgradnji OIC, se uporabljajo za sofinanciranje občinskih investicij v izdelavo dokumentacij, odkup objektov in zemljišč, ki bodo urejena v poslovne površine. ter seveda za sofinanciranje investicij ekološke sanacije, izgradnje komunalne infrastrukture in opremitve zemljišč (Interna gradiva RCR Zasavje). V ta namen je bila v prvi polovici programskega obdobja porabljena nekaj več kot milijardo SIT oziroma 43,7 % celotnih sredstev iz naslova neposrednih spodbud. Po finančni plati je to najpomembnejši instrument v okviru razvojnega prestrukturiranja regije.

V celoti so bile zgrajene 3 OIC (OIC Neža v Trbovljah, OIC Kisovec v Zagorju ter OIC Obrežje v Radečah) s površino okoli 12 ha, na katerih ima svoje obrate 35 podjetij s skupnim številom 440 zaposlenih. Do konca programskega obdobja leta 2006 je skupno načrtovana izgradnja oziroma opremo 13 OIC s skupno površino okoli 35 ha, kjer naj bi poslovalo 60 podjetij z okoli 1.300 zaposlenimi (Interna gradiva RCR Zasavje). Torej lahko rečemo, da v prvi polovici programskega obdobja izvedeno zaostaja za načrtovanim (cilj je dosežen v višini ene tretjine), razen kar se tiče števila podjetij, kjer je končni cilj izpolnjen že več kot polovično.

Glavni problem, ki je spremljal gradnjo OIC v prvi polovici programskega obdobja, je bilo preveliko drobljenje sredstev. Če pogledamo podatke, sta poleg zgoraj omenjenih treh v celoti opremljenih OIC naslednji dve končani približno dvotretjinsko, ena polovično, naslednja okoli 40-odstotno, dela pa so se opravljala tudi na ostalih (Interna gradiva RCR Zasavje). Razpršitev sredstev povzroča, da se naložbe zadržujejo v sredstvih v pripravi, torej v še nedokončanih in za svoje namene neprimernih OIC. Tako traja dalj časa, preden investicije pričnejo prinašati željene učinke v obliki novoustvarjenih delovnih mest.

Poleg tega velja omeniti še en omejevalni dejavnik izgradnje OIC v regiji, ki pa ga žal ni mogoče rešiti. To so majhne razpoložljive površine. Največja OIC obsega le 7 ha, najmanjša, OIC Rečica v Laškem, pa bo merila le skromnega 0,9 ha. Zato te cone niso primerne za privabljanje velikih podjetij z velikimi neposrednimi učinki na povečanje zaposlenosti in še posrednimi učinki na izboljšanje položaja že obstoječih podjetij v regiji, ki bi poslovala s prišlekom. Iz tega je razvidno tudi dejstvo, da je izgradnja OIC hote ali nehote namenjena MSP.

Zelo pomembna pozitivna plat ukrepa je njegova dolgoročnost, saj bodo podjetniki vedno smatrali kot velik plus pri izbiri lokacije za svoje novo, preseljeno ali razširjeno podjetje obstoj primerno urejenih in opremljenih ter cenovno ugodnih površin. Neko podjetje, ki posluje v okviru OIC, se lahko odloči za preselitev dejavnosti iz regije, urejene površine pa ostanejo v

regiji in še naprej pomenijo pomembno konkurenčno prednost v boju za privabljanje kapitala.

3.4.1.2. Izdelava regionalne zasnove prostorskega razvoja Zasavja

Regionalna zasnova prostorskega razvoja je dokument usmerjanja prostorskega razvoja, ki ob upoštevanju usmeritev strategije prostorskega razvoja Slovenije in v povezavi z drugimi razvojnimi dokumenti določa zasnove z državo in občinami usklajenih prostorskih ureditev. S sprejetjem regionalne zasnove prostorskega razvoja se država zaveže, da bo državne lokacijske načrte pripravila v skladu z regionalno zasnovo prostorskega razvoja, občine pa, da bodo svoje prostorske akte pripravljale oziroma uskladile z regionalno zasnovo prostorskega razvoja (Zakon o urejanju prostora, 2002).

V regionalnem prostorskem načrtu država in občine uskladijo svoje želje in potrebe glede prihodnje prostorske umestitve infrastrukturnih projektov občinskega, regionalnega in nacionalnega pomena. Infrastruktura nacionalnega pomena se v Zasavju nanaša predvsem na izgradnjo hidroelektrarn na Savi, hitre železnice ter izboljšanje cestnega omrežja. O prostorskih potrebah za izgradnjo te infrastrukture se mora država dogovoriti z občinami. Občine pa med seboj uskladijo interese po umestitvi infrastrukturnih projektov takšnih dimenzij, ki presegajo potrebe in/ali zmožnosti občine kot posameznice (npr. OIC, večjih nakupovalnih središč, območij večje komunalne infrastrukture ...), zato je potrebna usklajenost načrta tudi z regionalnimi razvojnimi dokumenti, saj ti urejajo implementiranje velikega deleža projektov regionalnega pomena. S takšnim konsenzom se doseže, da se vsi projekti, tisti, ki jih načrtuje država, občine na regionalni ravni ter občine kot posameznice, umestijo v občinske prostorsko-načrtovalne akte, se medsebojno prostorsko ne prekrivajo ter jih je moč implementirati.

Poleg reševanja problema samega fizičnega prekrivanja projektov, se pravi neposrednega vpliva enega projekta na drugega, pa imajo projekti, predvsem velja to za večje državne, tudi posreden vpliv na projekte občinske in regionalne ravni. Umestitev državnih projektov močno vpliva na racionalno izbiro prostorske umestitve občinskih in regionalnih projektov (npr. transportni stroški podjetja so nižji ob izgradnji proizvodnega objekta v bližini transportnega omrežja).

Regionalna zasnova prostorskega razvoja naj bi bila po predhodnih predvidevanjih končana leta 2004, a še ni bila izdelana. Leta 2002 je bil na javnem razpisu izbran izvajalec za izdelavo projekta, leta 2004 pa je njegovi pripravi iz proračuna ZPZRTH namenjeno nekaj manj kot 30 milijonov SIT (Butolen, 2004, str. 8). Takšen projekt zahteva mnogo usklajevanja in konsenza med posameznimi subjekti (občinami in državo), udeleženi v njegovi izdelavi. Tovrstni projekti pa, kot je razvidno iz dosedanjih izkušenj (npr. uvajanje pokrajine, gradnja avtocestnega omrežja ...), vedno zahtevajo daljši časovni okvir od predvidenega.

Čimprejšnja izdelava projekta ima z vidika učinkovitega izvajanja razvojne politike velik pomen ne le iz že zgoraj omenjenih razlogov, temveč tudi glede uporabe sredstev strukturnih

in Kohezijskega sklada EU. Slovenija bo namreč kot država z BDP/pc, nižjim od 90 % povprečja EU, prejela sredstva Kohezijskega sklada, namenjena izgradnji okoljske in transportne infrastrukture (regija leži v bližini petega evropskega prometnega koridorja, ki sodi v okvir trans-evropskih povezav ter se sooča tudi z velikimi naravovarstvenimi težavami). Zasavje bo, kot se da predvideti iz pogajanj Slovenije z EU, po opredelitvi regij na ravni NUTS 2 del ciljnega območja 1 strukturne politike, torej bo deležno znatne finančne pomoči strukturnih skladov. Nedopustno bo, če zaradi nedoseženega konsenza glede umestitve projektov v prostor med občinami ter temi in državo kljub možnosti uporabe sredstev projektov ne bo mogoče implementirati. To bi se zagotovo odražalo v počasnejšem razvoju regije.

3.4.2. Vzpostavljanje razvojne infrastrukture za pospeševanje podjetništva in prestrukturiranje regije

V regiji je število gospodarskih subjektov – pravnih oseb v obdobju od leta 2000 do 2003 padlo za več kot četrtino, medtem ko število gospodarskih subjektov – fizičnih oseb stagnira (Banka statističnih podatkov, 2004). Regija se sooča s pomanjkanjem števila MSP, katerih rast ovirajo številni dejavniki, kot so pomanjkanje podjetniške miselnosti, znanja, kapitala ter seveda še vedno pomembne vloge velikih starih industrijskih podjetij. MSP so v razvitih tržnih gospodarstvih glavni ustvarjalci novih delovnih mest in gospodarske rasti, torej je zvišanje njihovega števila pomemben element izboljšanja konkurenčnosti regije ter posledično zmanjševanja njenega razvojnega zaostanka za razvitejšimi deli Slovenije.

V okviru ukrepa 2 so se v obdobju 2001–2003 izvajali naslednji programi:

- a) *Sofinanciranje aktivnosti podjetniškega inkubatorja,*
- b) *sofinanciranje tehnološkega centra,*
- c) *sofinanciranje Centra za razvoj turizma,*
- d) *sofinanciranje začetnih podjetniških investicij.*

Tabela 7: Investicije in neposredne spodbude v okviru ukrepa 2 v obdobju 2001–2003 po programih (v 10⁶ SIT)

Leto	2001		2002		2003		2001–2003	
	Inv.	Spodb.	Inv.	Spodb.	Inv.	Spodb.	Inv.	Spodb.
Inkubator	/	/	25,0	25,0	35,0	35,0	60,0	60,0
Teh. center	174,0	160,0	121,0	70,0	87,4	65,0	382,4	295,0
Cen. za turizem	10,0	10,0	20,0	20,0	29,9	29,9	59,9	59,9
Začetne inv.	2.166,0	143,1	388,5	100,0	557,4	147,0	2.991,4	390,1
Skupaj	2.349,0	313,1	554,5	215,0	709,7	276,9	3.493,7	805,0

Vir: Izvajanje programa ukrepov za razvojno prestrukturiranje regije na podlagi ZPZRTH, 2004.

Prvi trije programi v okviru ukrepa 2 so ciljno usmerjeni neposredno v razvoj MSP. Z vzpostavljanjem infrastrukturnih pogojev ter tudi strokovno in tehnično pomočjo skušajo spodbuditi njihovo rast. Četrty program, katerega primarni cilj je čim hitreje ustvariti čim več delovnih mest, pa je praviloma namenjen podjetjem vseh velikosti.

V okviru ukrepa je bila v letih 2001–2003 porabljena dobra tretjina sredstev neposrednih spodbud, po finančni plati sodi na drugo mesto za ukrepom 1. V njegovem okviru je bilo podprtih za okoli 3,5 milijarde SIT naložb, od tega je bilo iz različnih virov, predvsem privatnih, pritegnjeno za okoli 2,7 milijarde SIT naložb. Večina sredstev je bila že zaradi same narave programa pritegnjena s sofinanciranjem začetnih investicij, ki tudi po izdatkovni plati v okviru ukrepa 1 zavzema poglobitno mesto.

3.4.2.1. Podjetniški inkubator

Dve izmed glavnih ovir pri ustvarjanju novih podjetij sta pomanjkanje podjetniške miselnosti in znanja. Poleg tega se mladi podjetniki, ki se odločijo za podjetniško pot, soočajo s težavami pri iskanju cenovno ugodnih in ustrezno opremljenih poslovnih prostorov.

Podjetniški inkubator je organizacija, ki pomaga ustanavljati in razvijati mlada podjetja. Podjetjem, ki se vanj včlanijo (inkubirancem), pomaga prebroditi kritičen stadij razvoja, to je nekajletno obdobje po ustanovitvi, v katerem so podjetja najbolj ranljiva in je posledično delež propadlih podjetij bistveno višji kot v njihovih ostalih življenjskih obdobjih. Za izpolnjevanje svojega poslanstva uporablja kombinacijo različnih instrumentov, prilagojenih mladim in še nastajajočim podjetjem (svojim inkubirancem). Zagotavlja jim podporo v obliki prostora, svetovanja, storitev, ter ponudi pomoč pri organizaciji proizvodnje vse tja od nastanka tržno zanimive ideje pa do trenutka, ko si podjetje pridobi ugled stabilnega podjetja in zanesljivega poslovnega partnerja ter je sposobno izven varnega okrilja inkubatorja povsem samostojno poslovati.

Zasavski podjetniški inkubator, katerega program je bil aktiviran v letu 2002, v okviru svojih dejavnost inkubirancem ponuja:

- a) Poceni poslovne prostore,*
- b) pomoč pri pridobivanju finančnih sredstev,*
- c) pomoč pri ustanavljanju podjetja in podjetniško izobraževanje,*
- d) pomoč pri raziskovanju trga in mednarodnem povezovanju, pri promociji podjetja in dejavnosti, pravno svetovanje, računovodske in administrativne storitve.*

Vanj je bilo v dveh letih vloženih 60 milijonov SIT, kar zavzema okoli 7,5 % sredstev v okviru ukrepa 2. Zrasel je do površine 900 m², s čimer cilj, postavljen leta 2001, izpolnjuje le

okoli 70-odstotno. Do konca programskega obdobja načrtuje ureditev 2.500 m² uporabnih površin, na katerih naj bi poslovalo okoli 30 podjetij (Interna gradiva RCR Zasavje). Do konca leta 2003 se je vanj včlanilo 10 podjetij, ki vsa sodijo med mala in srednjevelika podjetja. Dejavnosti, s katerimi se ukvarjajo, se med seboj zelo razlikujejo. Segajo vse tja od poslovnega svetovanja do proizvodnje lateksiranih rokavic in ključavničarstva. Torej ne moremo reči, da je tem podjetjem razen tega, da so vsa mlada podjetja, veliko skupnega.

V državah EU so inkubatorji že uveljavljeni kot pomemben instrument podpore razvoja MSP. Okoli 900 obstoječih inkubatorjev v EU letno neposredno ustvari približno 29.000 novih delovnih mest, pri čemer pa niso upoštevana delovna mesta, ki so zaradi poslovnega sodelovanja z inkubiranci ustvarjena v podjetjih izven inkubatorjev. Za podjetja, vključena v inkubatorje, je značilen manjši delež propadanja v fazi razvoja ter hitrejša rast v primerjavi z ostalimi podjetji. Zatorej so tudi novo ustvarjena delovna mesta v inkubatorjih dolgoročnejšega značaja. Za učinkovito delovanje inkubatorja je nujno, da ima jasno definiran ciljni trg ter se osredotoči na področje, na katerem lahko podjetja, ki so vanj včlanjena, ustvarjajo primerno visoko dodano vrednost (Creating an entrepreneurial Europe, 2003). Optimalna velikost poslovnega inkubatorja, ki omogoča racionalno poslovanje in učinkovito izkoriščanje ekonomij obsega, hkrati pa obseg njegovih aktivnosti ni preširok, je ocenjena na površino med 2.000–4.000 m², takšen inkubator pa naj bi vseboval od 20 do 30 inkubirancev (Benchmarking of business incubators, 2002).

Zaenkrat sodi Zasavski podjetniški inkubator med manjše člane svoje družine. Njegov obseg tako po površini kot po številu inkubirancev ne zadovoljuje pogojev za povsem racionalno poslovanje. Seveda ne smemo pozabiti, da je konec leta 2003 dopolnil šele drugo leto svojega obstoja. Ciljna velikost do leta 2006 napotilom ustreza, torej je načrtovan obseg dejavnosti inkubatorja z vidika racionalnega poslovanja ustrezen.

Ko že govorimo o racionalnosti in ekonomijah obsega, pa ne smemo pozabiti na širok nabor dejavnosti, s področja katerih so člani inkubatorja. Mislim, da je ta občutno preširok, še posebej kar se tiče zagotavljanja storitev pri raziskovanju trga, mednarodnem povezovanju ter promociji podjetij. Te prvine pomoči morajo biti namreč prilagojene ciljnim trgom podjetij. Podjetjem, ki se ukvarjajo s povsem različnimi dejavnostmi, tako ni moč na teh področjih zagotavljati skupnih storitev, s čimer postanejo stroški storitev inkubatorja mnogo višji. Zatorej bi bilo v prihodnosti potrebno opredeliti neki ožji skupek dejavnosti, s področja katerih bodo podjetja upravičena do članstva v inkubatorju. Hkrati pa je treba paziti, da ta opredelitev ni preozka. Zasavska regija je majhen gospodarski prostor tako po številu prebivalstva kot po ekonomski moči, če pa upoštevamo še slabo razvito podjetniško miselnost v regiji in pomanjkanje kapitala, bi preozka opredelitev privedla do nezasedenosti zmogljivosti inkubatorja, kar bi znova pomenilo neracionalno poslovanje.

3.4.2.2. Regionalni tehnološki center

Izraba novih tehnologij in inovacij sta primerjalni prednosti podjetij kakor tudi celotnega gospodarstva. Podjetje z inovativno uporabo tehnoloških znanj pridobi na konkurenčnosti, in sicer na dva načina. Prvič, z inovativnostjo razvija nove, bolj izpopolnjene izdelke ali nadgradi že obstoječe. Boljši proizvodi pritegnejo kupce, podjetje pa pridobi na ugledu blagovne znamke, s čimer še lažje poviša prodajo in pridobi nove trge. Drugič, podjetje tehnologijo vgradi v proizvodne procese, kar zagotavlja stroškovno učinkovitejšo proizvodnjo. Oba načina prinašata višjo bruto dodano vrednost na zaposlenega ter višje dobičke. Podjetje se lažje širi in raste (Stanovnik, 2004).

Tehnološki centri so orodje, katerega delovanje je zasnovano na proizvodnji izdelkov oziroma storitev z visoko vsebnostjo znanja. S povezovanjem z raziskovalno-znanstvenimi ustanovami skušajo omogočiti podjetjem dostop do najsodobnejših tehnologij. Poleg tega jim ponujajo svetovalne storitve, katerih uporaba bi jim utegnila koristiti pri doseganju poslovnih ciljev. Delovanje tehnoloških centrov je pomembno predvsem za populacijo MSP, ki v primerjavi z velikimi podjetji običajno nimajo dovolj človeških virov, tehnološkega znanja, niti ne razpolagajo z ustrezno infrastrukturo in finančnimi sredstvi, da bi lahko sama razvijala nove, sodobne tehnologije (Vidrih, 2002, str. 36).

Zasavski tehnološki center so na osnovi pobude RCR Zagorje ustanovile občine in podjetja Zasavske regije leta 2001. V prvih treh letih delovanja je bil sofinanciran s sredstvi zasavskega zakona. Za njegovo vzpostavitev in delovanje je bilo skupno namenjenih 295 milijonov SIT, kar predstavlja nekaj več kot tretjino sredstev v okviru ukrepa 2. Po treh letih sofinanciranja je že dosegel zadostno raven razvitosti, tako da se v nadaljevanju prestrukturiranja regije s sredstvi neposrednih spodbud ne bo več financiral in bo začel delovati samostojno. Seveda pa bo imel možnost pridobivanja ostalih razvojnih spodbud, ki so na voljo podjetjem v regiji.

V preteklosti tesna povezanost Zasavja z rudarstvom in energetiko, ki s svojim postopnim propadanjem povzročata množico težav, sočasno s strokovnimi kadri ter tehnološkim znanjem, ki se z ugašanjem starih podjetij sproščajo, ustvarja tudi možnost reaktiviranja teh produkcijskih tvorcev, in sicer v novih, tehnološko naprednejših podjetjih v dejavnostih, ki specifične prvine sproščenega bazena produkcijskih tvorcev potrebujejo. Torej lahko rečemo, da je propadanje starih dejavnosti na neki način priložnost regije. Na tej osnovi se je v veliki meri osnoval tudi nabor dejavnosti, na področju katerih je Zasavski tehnološki center aktiven.

Program Zasavskega tehnološkega centra ima tako tri glavne programske usmeritve:

- **Mehatronika in orodjarstvo** – sinergija strojništva, elektrotehnike in računalništva, s čimer se poskuša vzpostaviti povezava med že tradicionalnimi industrijskimi znanji na področju regije z raziskovalnimi in univerzitetnimi institucijami, s tem spodbujati inovativnost in čim večjo vsebnost znanja v podjetjih.
- **Kemija in varstvo okolja** – posodabljanje obstoječe tehnologije v industrije Zasavja z namenom čim bolj zmanjšati kvarne vplive na okolje in s tem prebivalcem regije

zagotoviti bivanje v zdravem okolju.

- **E-klub Zasavje** – za spodbujanje uporabe elektronskega poslovanja in nasploh uporabe sodobnih informacijskih tehnologij v poslovanju podjetij v regiji, ki za uspešno poslovanje podjetij v sodobnih tržnih gospodarstvih postajajo nujen integralni del poslovanja podjetij ter njihove interakcije z okoljem.

Iz nabora dejavnosti je razvidno, da tehnološki center regijskim podjetjem zagotavlja pomoč na več področjih. Prvi program je usmerjen predvsem v izboljšanje učinkovitosti proizvodnje in razvoj novih izdelkov, z drugim programom si podjetja lahko pomagajo v prilagajanju proizvodnje ekološkemu standardom in predpisom, ki postajajo z vsakim dnem višji. S tretjim pa jim pomagajo še tržiti njihove proizvode in storitve.

Tehnološki centri so tudi v gospodarskih velesilah EU, kot sta Velika Britanija in Nemčija, eden izmed ključnih projektov, namenjenih spodbujanju rasti inovativnih MSP v tehnološko zahtevnih panogah. Poleg neposrednega vpliva imajo tovrstni uspešno izvedeni visoko kvalitetni projekti tudi posredni vpliv na "izboljšanje ugleda" regije. Z izboljšanjem ugleda jo naredijo zanimivejšo tudi za tuje investitorje ter s tem pripomorejo k ustvarjanju še dodatnih delovnih mest (Thematic evaluation of structural fund impacts on SME's, 1999).

3.4.2.3. Razvoj turizma v regiji

Turizem v času razcveta premogovništva, energetike in težke industrije v Zasavju ni imel pravih možnosti za razvoj, niti po tem nista obstajali ne potreba ne želja. Turistična ponudba, podprta z ustrezno infrastrukturo in usposobljenimi turističnimi kadri, se ni razvila. Če to povežemo še z deloma upravičenim slovesom Zasavja kot preonesnaženega odpada stare industrije in rudnikov, smo našli dovolj razlogov, zakaj regija (z izjemo občine Laško) ni prepoznavna kot zanimiva turistična lokacija.

Z opuščanjem starih dejavnosti ter urejanjem ekoloških težav pa se ponuja priložnost, da se prične razvijati tudi turizem. Čeprav je ob pogledu na cel kup ostalih težav, s katerimi se ubada gospodarstvo regije, jasno, da razvoj turizma ne spada med ključne razvojne prednosti regije in realno gledano ni verjeti, da se bo uveljavil kot ena izmed pomembnejših dejavnosti, pa priložnosti vseeno ne gre zamuditi. Turizem je le panoga, ki je v svetu trenutno ena izmed najhitreje rastočih tako po ustvarjanju novih delovnih mest kot po ustvarjeni dodani vrednosti.

S ciljem, da bi preoblikovali Zasavje v zanimivo in prepoznavno in posledično dobro obiskano turistično središče, je bil ustanovljen Center za razvoj turizma (v program ni vključena občina Laško). V celoti se financira iz sredstev ZPZRTH, vanj pa je bilo v prvih treh letih vloženo 30 milijonov SIT oziroma 10,9 % sredstev v okviru ukrepa 2. Razvoj turizma temelji na izkoriščanju relativno neokrnjene narave v hribovitih predelih, ki po površini v regiji prevladujejo.

Kot pogoj za razvoj je bilo treba vzpostaviti primerno podporno okolje, torej turistično infrastrukturo ter usposobljene človeške vire, izoblikovati kvalitetno turistično ponudbo in končno, v regijo privabiti goste. Ustanovljena je že turistično-informacijska pisarna, usposobljeno je bilo tudi precejšnje število lokalnih turističnih vodnikov. Poleg tega je bila oblikovana skupna blagovna znamka (skupaj z občino Dol pri Ljubljani) za širjenje enotnega turističnega produkta "Posavsko hribovje – hribi in doline za rekreativne skomine", s pomočjo katere se tržijo različni turistični programi (trenutno trije – konjeniške, pohodniške in kolesarske poti). S pomočjo različnega promocijskega materiala (zgibanke, brošure ...) se regija predstavlja na sejnih in tako skuša med ljudmi spremeniti negativno predstavo o regiji kot o onesnaženem pokopališču premogovnikov.

Na to, da v regiji res obstaja realna možnost za razvoj turizma, kažejo že dosednji rezultati. Od leta 2000 do 2002 je število turističnih nočitev v regiji (brez Laškega) naraslo z 11.044 na 12.487, to je za 1.442 nočitev oziroma za 13,1 % (Statistični letopis RS 2003 in 2001). Rast krepko presega pričakovanja. V letu 2002 je bilo npr. predvideno povečanje števila nočitev le za 30 (Interna gradiva RCR Zasavje).

Mislim, da v prihodnosti možnosti za razvoj turizma ležijo predvsem v sodelovanju s kmetijskimi projekti (različne spodbude osebam, ki se ukvarjajo s kmetijstvom, da se poleg z osnovno dejavnostjo pričnejo ukvarjati še s pomožno dejavnostjo turizma – turistične kmetije). To bi lepo dopolnjevalo obstoječe turistične programe, ki temeljijo na izkoriščanju hribovitih predelov regije, naseljenih s kmečkim prebivalstvom. S takšno smerjo razvoja turizma se izboljša tudi položaj kmečkega prebivalstva, ki pridobi dodatno možnost zaslužka. Na dolgi rok pa bi bilo potrebno v turistične namene izkoristiti tudi rudarsko zapuščino Zasavske regije. Čeprav je ta dejavnost glavni vzrok težav, s katerimi se v sedanjosti sooča regija, pa bo ohranjena za prihodnje rodove, živeče v povsem drugem obdobju, zagotovo vredna ogleda. Poleg tega s tem ohranjamo tudi kulturno izročilo in identiteto regije.

Primer opuščene in ekološko degradiranega območja z industrijsko preteklostjo, ki se je prelevilo v obiskano in prepoznavno turistično atrakcijo, je vsekakor mesto Völklingen v nemški pokrajini Saarland. S propadom jeklarske industrije v osemdesetih letih, ki je bila za pokrajino nosilec razvoja, je od pokrajine ostalo 60 ha zapuščene in ekološko degradirane površine s počasi rušečimi se zgradbami in rjavečimi stroji opuščeni industrijskih obratov. Uspelo jim je, da je del tega propadajočega industrijskega kompleksa leta 1994 Unescov Urad za svetovno dediščino zaščitil kot del svetovne kulturne dediščine, spomenik evropske tehnološke zgodovine devetnajstega in dvajsetega stoletja. Del tovarn so prenovili in jih uporabljajo za razne kulturne prireditve in podobne aktivnosti. Že leta 1996 je to novo turistično atrakcijo obiskalo okoli 70.000 turistov (Völklingen steelworks, 2004).

3.4.2.4. Sofinanciranje začetnih investicij

Gre za precej enostaven instrument, namenjen spodbujanju investiranja v proizvodne zmogljivosti s primarnim ciljem, da se čim hitreje ustvari čim več novih delovnih mest. V njegovem okviru se sofinancirajo študije, priprave projektov in same investicije v postavitve ali širitev proizvodnega obrata oziroma v začetek nove dejavnosti, ki pomeni temeljito spremembo proizvoda ali proizvodnega procesa v obstoječem proizvodnem obratu (Interna gradiva RCR). Ta instrument slovenska regionalna politika uporablja zgolj v regijah, ki jih Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja opredeljuje kot prednostna območja. Mednje se seveda uvršča tudi Zasavska regija.

Za pridobitev sredstev podjetja kandidirajo na razpisih. Skladno s primarnim ciljem instrumenta sta najpomembnejša kriterija za izpolnjevanje pogojev za upravičenost do sofinanciranja iz tega naslova število novih delovnih mest, ki jih s sofinancirano investicijo podjetje namerava ustvariti, ter čas, v katerem bo podjetje investicijo končalo. Podjetje se mora tudi pogodbeno obvezati, da bo obljubljeni število delovnih mest dejansko ustvarilo.

Po finančni plati gre za najpomembnejši program v okviru ukrepa 2, saj je bila v njegovem okviru porabljena kar okoli polovica sredstev. Do dne 1. 10. 2003 je sredstva za sofinanciranje novih investicij prejelo 33 podjetij. Ta so se zavezala k odprtju 327 novih delovnih mest (realiziranih je bilo 246), še nerealizirana pa so zaradi pogodbene obvezanosti v veliki meri tako rekoč zagotovljena. Instrument se je izkazal za zelo uspešnega in tudi učinkovitega, vsaj kar se tiče načrtovanih rezultatov. Po načrtih naj bi se do konca programskega obdobja s tem instrumentom sofinancirale investicije v petdesetih podjetjih in bi se tako ustvarilo 150 delovnih mest. Torej je bil ob koncu leta 2003 cilj glede števila podjetij, ki so pridobila sredstva za sofinanciranje investicij, dosežen že v višini okrog dve tretjini, cilj novo ustvarjenih delovnih mest pa že krepko presežen. Če gledamo učinkovitost investicij, so bila predvidena na podjetje 3 nova delovna mesta, dejansko pa je bilo realiziranih (če upoštevamo pogodbeno zagotovljena delovna mesta) v povprečju okoli deset novih delovnih mest na sofinancirano investicijo.

Pri ocenjevanju uspešnosti tega programa se je treba zavedati kratkoročnejše narave investicij in ustvarjenih delovnih mest v primerjavi z nekaterimi ostalimi instrumenti. Kriterijem, kot so dolgoročna naravnost investicije, vsebnost visoke tehnologije v projektu ter razvojnimi učinki na regijo, ki jih ima izveden projekt, torej dejavnikom, ki zagotavljajo dolgoročen razvoj in rast, je pripisan nižji ponder pomembnosti. Torej je instrument naravnat predvsem na čim hitrejšo reševanje problema visoke brezposelnosti v regiji, medtem ko je dolgoročni razvoj predvsem v domeni ostalih instrumentov, kot so gradnja OIC, tehnološki center, inkubatorji.

Za primerjavo lahko vzamemo podatek, da je bilo za novo ustvarjeno delovno mesto v OIC porabljeno 2,3 milijona SIT finančne pomoči, v okviru financiranja začetnih investicij pa le 1,3 milijona SIT (upoštevano pogodbeno obljubljeni št. delovnih mest). A v OIC bodo investicije prinašale dolgoročneje učinke, medtem ko je zahtevana doba obstanka sofinanciranih investicij ter z njo povezanih delovnih mest v Zasavju 5 let. Reševanje problema brezposelnosti in hitrejše rasti gospodarstva v regiji s tovrstnimi kratkoročnimi instrumenti je zaradi trenutne visoke brezposelnosti v regiji seveda pomembno, mislim pa, da bi bilo vseeno potrebno dolgoročnejšim kriterijem pripisati višji ponder. Seveda bi morali poskušati za uspešnost takšne poteze aktivno na različne načine k razpisom pritegniti čim večje število podjetij. Z večjim številom potencialnih projektov bi se že tako ali tako zvišala izbira kvalitetnih projektov, poleg tega pa bi se zaostрил tudi konkurenčni boj za sredstva med podjetji, ki bi jih prisilil k pripravi čim boljših projektov.

Neposredna finančna pomoč, namenjena sofinanciranju produktivnih investicij podjetij, sodi med tradicionalne instrumente strukturne politike EU. Po finančni plati pomeni najmočnejši instrument izmed skupka pomoči, namenjenih MSP. Med članicami EU se delež instrumenta sicer precej razlikuje. Tako po eni strani izstopa Grčija s kar 76 %, po drugi pa Nizozemska z le 4,1 %. Praviloma pa je delež tovrstne pomoči najvišji v regijah, ki zaostajajo v razvoju, torej regijah ciljnega območja 1. Smernice uporabe sredstev strukturnih skladov v prihodnosti nakazujejo na relativno nezaželenost tega instrumenta in prenos poudarka k ostalim, mehkejšim instrumentom pomoči (politika EU ni naklonjena direktnim pomočem, subvencijam), npr. promociji inovacij, razvoju človeških virov v podjetjih, ustanavljanju skladov tvegane kapitala itd. (Thematic evaluation of structural fund impacts on SME's, 1999).

3.4.3. Spodbujanje investicij v razvoj človeških virov

Človeški viri postajajo vse pomembnejši element konkurenčnosti nacionalnega gospodarstva, saj v sodobnih tržnih gospodarstvih predstavljajo največji kapital uspešnih podjetij. Vlaganje v človeške vire je zato nujen predpogoj za prehod v na znanje temelječo družbo, ki zagotavlja uspešnost gospodarstva ter ustvarja pogoje za višjo kakovost življenja, socialno pravičnost in družbeno povezanost (Državni razvojni program 2001–2006 – Predlog, 2001).

V okviru ukrepa 3 so se v letih 2001–2003 izvajale naslednje aktivnosti:

- a) *Sofinanciranje investicij v razvoj človeških virov,*
- b) *štipendiranje,*
- c) *sofinanciranje delovanja regijskega sklada dela.*

Tabela 8: Investicije in neposredne spodbude v okviru ukrepa 3 v obdobju 2001–2003 po programih (v 10⁶ SIT)

Leto	2001		2002		2003		2001–2003	
	Inv.	Spodb.	Inv.	Spodb.	Inv.	Spodb.	Inv.	Spodb.
Investicije v človeške vire	185,5	53,4	262,9	109,8	359,0	121,3	807,4	284,5
Štipendiranje	20,0	20,0	40,0	40,0	60,0	60,0	120,0	120,0
Sklad dela	17,0	17,0	/	/	/	/	17,0	17,0
Skupaj	222,5	90,4	302,9	149,8	419,0	181,3	944,4	421,5

Vir: Izvajanje programa ukrepov za razvojno prestrukturiranje regije na podlagi ZPZRTH, 2004.

Skupno je bilo izvajanju ukrepa 3 namenjeno okoli 421,5 milijona SIT, s čimer je bilo podprtih za okoli 944,4 milijona SIT investicij. Torej se je v okviru tega ukrepa pritegnilo nekaj več kot pol milijarde SIT investicij iz različnih privatnih in javnih virov financiranja. Skozi leta je moč opaziti naraščanje deleža sredstev ukrepa v celotnem znesku neposrednih spodbud. Naraščajo tako sredstva, namenjena sofinanciranju investicij v razvoj človeških virov, kot tudi sredstva, namenjena štipendiranja, medtem ko se je sklad dela sofinanciral le v letu 2001. Finančno najmočnejši instrument v okviru ukrepa je s kar nekaj več kot dvema tretjinama celotnih sredstev sofinanciranje investicij podjetij v razvoj človeških virov.

3.4.3.1. Sofinanciranje investicij v razvoj človeških virov

Cena neaktivnega izobraževanja postaja vse višja, saj sodobne družbe z vsakim dnem vse bolj temeljijo na znanju. Zgolj formalna izobrazba ne zadošča več za konkurenčnost posameznika na trgu delovne sile, temveč je treba svoje znanje skozi celo življenje dopolnjevati. Stare dejavnosti, ki so zaposlovale delovno silo z nizko izobrazbeno in kvalifikacijsko strukturo, propadajo, novodobna podjetja pa za uspeh na trgu potrebujejo visoko kvalificirano in fleksibilno delovno silo. Družba oziroma država mora na različne načine spodbujati posameznike in ustvariti možnost, da ti skozi življenje aktivno dopolnjujejo svoje znanje, saj s tem zagotovi tako konkurenčnost posameznikov na trgu delovne sile kot tudi konkurenčnost podjetij in nacionalnega gospodarstva (Istance, 2001).

Zasavje se sooča s propadanjem starih dejavnosti. Slabo izobražena in nekvalificirana delovna sila ima v primeru izgube delovnega mesta malo možnosti za ponovno zaposlitev, saj kratkomalo po sposobnostih in znanju, s katerim razpolaga, v novo nastajajočih, na znanju temelječih podjetjih ni povpraševanja. S podobnim problemom se ubadajo tudi stara podjetja. Če želijo preživeti na trgu, na katerem vlada vse hujši konkurenčni boj, morajo svoje poslovanje oziroma proizvodnjo posodobiti ali pa jim grozi neizogiben propad. Zatorej je usmerjanje finančne pomoči v namene dokvalifikacije oziroma prekvalifikacije zelo

pomembno tako glede ohranjanja zaposlenosti kot tudi uspešnosti prestrukturiranja regijskega gospodarstva in s tem njegove konkurenčnosti na slovenskem in evropskem trgu.

Za pridobitev sredstev za sofinanciranje investicij v človeške vire podjetja kandidirajo na javnih razpisih. Prvi del teh razpisov je namenjen sofinanciranju priprave in izvedbe kadrovske strategije, s katerimi podjetja bodisi usposobijo bodisi preusposobijo svoje kadre, tako da ti pridobijo ustrezne kvalifikacije za prestrukturirane ali nove dejavnosti podjetij. Tudi na drugem delu razpisa so sredstva ponujena za usposabljanje oziroma preusposabljanje delovne sile v podjetju. Razlika med razpisoma je le v tem, da drugi del razpisa temelji na že izdelanih kadrovske strategije podjetij, v okviru prvega dela razpisa pa se sofinancirajo tudi izdelave kadrovske strategije. Oba dela pa sta usmerjena v to, da podjetja z višjim človeškim kapitalom pridobijo na konkurenčnosti, delavcem, ki se usposabljujejo, pa se s pridobljenimi kvalifikacijami zmanjša možnost, da ostanejo brez dela.

V prvi polovici programskega obdobja je bilo v okviru tega dela ukrepa porabljenih okoli dve tretjini sredstev, torej je po finančni plati daleč najpomembnejši instrument v okviru ukrepa 3. Sredstva iz naslova prvega razpisa je prejelo 30 podjetij, drugega pa 23. Izdelano je bilo 28 strategij, izmed katerih jih je bilo 21 že implementiranih. Pričakovanja so bila višja, in sicer je bil cilj glede izdelave kadrovske strategije dosežen le v 60 %, število implementiranih pa v okoli 70 %. Razlog lahko iščemo v tem, da se podjetja še vedno ne zavedajo pomena človeških virov kot glavnega produkcijskega tvorca, zato v njihovo usposabljanje niso pripravljena usmerjati višjih finančnih sredstev.

V okviru drugega razpisa je bilo število zaposlenih, vključenih v programe prezaposlovanja, 2.535 in je krepko presežilo načrtovan okvir (Interna gradiva RCR Zasavje). Če primerjamo ta podatek s povprečnim številom zaposlenih med letoma 2001–2003 v regiji (Banka statističnih podatkov, 2004), vidimo, da se je v obdobju 2001–2003 kar okoli 11,8 % vseh zaposlenih v regiji udeležilo programov usposabljanja in izobraževanja.

3.4.3.2. Regijski sklad dela

Skladi dela spadajo med instrumente aktivne politike zaposlovanja, katerih namen je predvsem pomoč trajno brezposelnim, težje zaposljivim ter še posebej dolgotrajno brezposelnim osebam pri iskanju zaposlitve. Če pogledamo podatek, da okoli polovica brezposelnih v regiji sodi med dolgotrajno brezposelne, visok pa je tudi delež ostalih skupin težje zaposljivih oseb, je izvajanje tovrstnih aktivnosti velikega pomena.

Osnovni princip delovanja sklada dela temelji na povezovanju socialnih partnerjev, torej delojemalcev in delodajalcev. Presežni delavci in brezposelni, vključeni v sklad dela, so deležni svetovanja in usmerjanja glede njihove poklicne kariere in imajo v obdobju članstva urejen status. Kar je še posebej pomembno, sklad jim ponuja možnost brezplačnega sodelovanja v programih izobraževanja in usposabljanja. Ti se izvajajo predvsem na tematskih

področjih, kjer v regiji realno obstajajo ali bodo v bližnji prihodnosti obstajala potencialna prosta delovna mesta. Torej gre za ciljni proces vseživljenjskega izobraževanja odraslih, usmerjen glede na povpraševanje po delovni sili, ki poskrbi za zaposljivost delavcev.

Tu pa smo že pri delodajalcih. Poleg tega, da sklad dela skrbi za to, da se v regiji ustvarja ponudba ustrezno kvalificirane delovne sile, ponuja podjetjem pomoč pri prestrukturiranju in kadrovske sanaciji. Podjetja imajo možnost v procesu kadrovskega prestrukturiranja delavce, katerih znanje ne ustreza več potrebam v podjetju, preusposobiti v skladu s temi potrebami oziroma s potrebami poslovanja v prihodnosti. Poleg tega lahko podjetja delavce, za katere se v podjetju pričakuje, da bodo postali trajno nepotrebni, vključijo v svoje programe in se s tem razbremenijo finančnih stroškov, ki jih imajo do prehoda delavca v odprto brezposelnost.

Sklad dela, ki sicer deluje v domeni Zavoda RS za zaposlovanje, se je s sredstvi neposrednih spodbud v višini 17 milijonov SIT sofinanciral le leta 2001. Še naprej pa sodeluje pri izvajanju ukrepov prestrukturiranja regije, predvsem v povezavi s programom sofinanciranja investicij v razvoj človeških virov. Vanj je bilo do leta 2004 včlanjenih nekaj več kot 600 oseb, izmed katerih jih je zaposlitev uspešno našlo okoli 75 % (Garantini, 2004, str. 13). V povprečju ta instrument izkazuje mnogo višjo učinkovitost pri reševanju problema brezposelnosti od ostalih v ta namen izvajanih programov v domeni Zavoda RS za zaposlovanje. Če pogledamo podatek za Slovenijo kot celoto, ugotovimo, da je bilo leta 2003 na Zavod RS za zaposlovanje novo prijavljenih nekaj več kot 94.249 oseb, v istem obdobju pa je bilo v zaposlitev vključenih 50.520 oseb (Letna poročila Zavoda RS za zaposlovanje 2003, 2004). Torej je leta 2003 znašal delež zaposlitve nekaj več kot 50 %, kar je okoli 25 odstotnih točk slabši učinek kakor pri delovanju sklada dela samega.

Ta primerjava kaže, da bi bilo morda v prihodnosti racionalno dodatna sredstva iz naslova neposrednih regionalnih spodbud nameniti sofinanciranju tega instrumenta, da bi ohranjali čim višjo učinkovitost ter v ta program pritegnili čim več brezposelnih.

Programe skladov dela je treba namreč vseskozi izpopolnjevati in prilagajati razmeram na trgu dela, poleg tega pa paziti, da je njihovo delovanje vseskozi ciljno usmerjeno v ukrepe aktivne politike zaposlovanja. Poljska je v devetdesetih letih kot način boja proti vse višji brezposelnosti ustanovila sklade dela. Ti centri pa niso bili dovolj ciljno usmerjeni v aktivno politiko zaposlovanja. Prelevili so se namreč v sredstvo, ki so ga včlanjeni brezposelni izkoristili predvsem za ohranjanje svojih socialnih pravic. Zadostne uspešnosti, merjene v številu zaposlitev, pa skladi niso dosegli (Towalski, 2003).

3.4.3.3. Štipendiranje

Izobrazbena struktura Zasavja je občutno slabša od državnega povprečja. Nižji je tudi delež populacije, starejše od 15 let, vpisane v izobraževanje na višjih ali visokošolskih ustanovah, in sicer znaša v Zasavju okoli 5,4 %, v Sloveniji pa 6,1 % (Banka statističnih podatkov, 2004).

Med dejavniki, ki zavirajo izboljšanje izobrazbene strukture, je zagotovo slaba socialna varnost, s katero se sooča vse več družin (visoka brezposelnost, podpovprečne plače), zaradi česar svojemu naraščanju vse težje financirajo študij, medtem pa se število kadrovskih in republiških štipendij v Sloveniji v zadnjih desetih letih vztrajno znižuje. Naslednji problem je v tem, da si študentje po dokončanem študiju praviloma poiščejo službo izven domače regije, predvsem na prostoru sosednje Osrednjeslovenske regije, kjer so možnosti zaposlitve in ustvarjanja uspešne poklicne kariere velike boljše kot v domači regiji. Tako s svojimi potenciali in pridobljenim znanjem ne prispevajo k napredku regije. Gre za tako imenovani beg možganov. Poleg tega pesti regijo še problem, da se večina mladih odloča za študij suficitarnih družboslovnih ved in ne tehničnih, ki še posebej ustrezajo razvojnim potrebam Zasavja.

Štipendiranje je instrument, katerega namen je izboljšati izobrazbeno strukturo, omiliti problem bega možganov ter posledično izboljšati konkurenčnost regije. Izvaja se predvsem za poklice, ki so deficitarni, torej poklice tehničnih strok. Program se v celoti financira s sredstvi zasavskega zakona, namenjen pa je študentom na različnih ravneh študija, tako dodiplomskim kot podiplomskim študijem. Vsako leto je podeljeno 40 štipendij, tako da jih je bilo leta 2003 že 120, skupno pa je bilo zanje v treh letih namenjeno 120 milijonov SIT. V drugi polovici programskega obdobja naj bi se število podeljenih štipendij linearno povečevalo z letnim podeljenim številom štipendij 40 (Interna gradiva RCR Zasavje).

Element programa, ki skuša omiliti problem bega možganov, je pravilnik o štipendiranju, ki štipendista zavezuje, da se po končanem študiju za toliko časa, kolikor je prejemal štipendijo, zaposli v eni izmed organizacij v Zasavski regiji, v nasprotnem primeru pa mora prejeti znesek štipendije vrniti. Zaposlitev mu mora najti štipenditor (RCR Zasavje), in sicer v šestdesetih dneh po končanem šolanju. Če mu primernega delovnega mesta v tem roku ne uspe zagotoviti, štipendist nima več obveznosti do štipenditorja (Pravilnik o dodeljevanju štipendij na območju občin Hrastnik, Litija, Radeče, Šmartno pri Litiji, Trbovlje in Zagorje ob Savi, 2004).

Velika večina študentov še ni končala študija, torej bo instrument pričel kazati rezultate šele čez nekaj let. Kar se tiče učinkov; ta ukrep zagotovo vodi k temu, da bo več mladih prišlo do izobrazbe, a to še ne pomeni, da bodo ostali v regiji. Pravilnik o štipendiranju, ki štipendistom nalaga obveznost zaposlitve v domači regiji, je s svojimi sankcijami najverjetneje resda zadostna motivacija, da se po končanem študiju v regiji tudi zaposlijo. A s tem problem bega možganov še ni rešen. Prva težava je v tem, da zaradi primanjkljaja ustreznih delovnih mest štipenditor štipendistu ne zmore najti ustreznega delovnega mesta. Naslednja težava pa je ta, da je nekajletna obvezna zaposlitev v domači regiji navsezadnje z vidika razvoja tudi kratkoročna. Štipendistom daje možnost, da opravijo pripravništvo in pridobijo tudi praktično usposobljenost v svoji stroki ter tako postanejo konkurenčni na trgu dela. Če pa v regiji ne bo prišlo do izboljšanja splošnega stanja v gospodarstvu, torej rasti podjetij s perspektivnimi delovnimi mesti, ki omogočajo primeren zaslužek, možnosti napredovanja in samoizpopolnitve, bodo bivši štipendisti po obveznem obdobju zaposlitve v regiji pot svojega

profesionalnega življenja iskali drugje. Sam imam prek pogovorov s številnimi kolegi občutek, da je odhod iz regije, tako zaradi slabih zaposlitvenih možnosti kot tudi zaradi slabe kvalitete življenja, eden izmed glavnih ciljev po pridobitvi formalne izobrazbe. Zato mislim, da bodo šele po splošnem izboljšanju razmer v regiji, za kar morajo poskrbeti ostali razvojni instrumenti, začeli izobraženi ljudje spraševati, kaj lahko oni storijo za Zasavje, in ne kaj lahko Zasavje stori za njih.

3.5. Posredne spodbude in ostali instrumenti izvajanja razvojne politike

Seveda ne gre pozabiti na tako imenovane posredne regionalne spodbude. To so finančne spodbude v domeni različnih ministrstev, katerih primarni cilji so sektorski oziroma področni. Ker pa se namenjajo za sofinanciranje projektov, vključenih v regionalne razvojne programe, imajo zato kljub temu, da tehnično niso neposredno del ukrepov regionalne politike, pomemben vpliv na regionalni razvoj. V nasprotju z neposrednimi regionalnimi spodbudami se tovrstne spodbude razdeljujejo horizontalno, torej ne le v območja, ki zaostajajo v razvoju, in območja s posebnimi razvojnimi problemi, temveč so namenjena vsem regijam in lokalnim skupnostim Slovenije.

Kot dokaz pomembnosti posrednih regionalnih spodbud v Zasavju je naslednja primerjava. Leta 2003 je bilo Zasavski regiji iz naslova neposrednih regionalnih spodbud namenjeno 850 milijonov SIT, iz naslova posrednih regionalnih spodbud pa samo ožji statistični regiji Zasavje 1,57 milijarde SIT (Železnik, 2003, str. 1).

Razmerje med obema vrstama pomoči bi se moralo spremeniti v korist zvišanja neposrednih spodbud, ki so trenutno vir financiranja ključnih projektov regionalnega razvoja manj razvitih regij. Njihova sedanja višina pa predvsem manjšim in manj razvitim območjem ne dovoljuje priprave in izvedbe dovolj kvalitetnih in obsežnih razvojnih projektov (Poročilo k Poročilu o regionalnem razvoju 2003, 2003).

S sredstvi posrednih regionalnih spodbud so financirani projekti v okviru Regionalnega razvojnega programa za Zasavje, in sicer na področjih gospodarstva, človeških virov ter okolja in prostora. Večinoma se izvajajo na območju Zasavske regije, kot jo zajema RRP za Zasavje, torej brez občine Laško.

3.5.1. Gospodarstvo

Garancijska shema za Zasavje: Garancijska shema za Zasavje je namenjena pospeševanju podjetništva. Bila je ena izmed prvih v Sloveniji, ustanovljena že leta 1995, kot prvo v Sloveniji jo je prek programa Phare podprla Evropska unija. V okviru garancijske sheme so pod zelo ugodnimi pogoji malim in srednjevelikim zasavskim podjetjem na voljo dolgoročni krediti ter garancije, namenjene investicijam za nakup ali obnovo osnovnih sredstev. Poleg finančnih sredstev so investitorjem ponujene tudi potrebne informacije ter strokovna pomoč.

Sklad tveganega kapitala: Sklad tveganega kapitala je še ena oblika spodbujanja podjetništva. V njegovem okviru se ponuja podjetjem sofinanciranje v obliki kapitalskih vložkov, ki jih v projekt vloži banka. S tem ko se podjetjem priskrbijo finančna sredstva v obliki lastniškega kapitala, se jim ni potrebno zadolževati in se posledično stopnja tveganja v podjetju zniža. Poleg tega, da je banka vir financiranja, sodeluje pri upravljanju podjetja ter nudi strokovno pomoč in svetovanje pri izvajanju projektov. Poleg tega kot ugleden solastnik podjetju prinaša dodaten poslovni ugled. Banka sčasoma svoj lastniški delež proda zainteresiranim kupcem.

Oba zgoraj omenjena instrumenta močno pridobivata na pomenu v okviru regionalne politike strukturnih skladov EU. Sodita med tako imenovane mehke instrumente ali instrumente finančnega inženiringa, ki vse hiteje zamenjujejo oblike neposrednih finančnih pomoči podjetjem.

Spodbujanje razvoja kmetijstva: Za Zasavje kot regijo z izrazito industrijsko preteklostjo je značilen majhen delež kmečkega prebivalstva ter posledično majhen pomen kmetijstva. V dejavnosti je bilo 31. 12. 2003 le 3,1 % delovno aktivnega prebivalstva, v Sloveniji 4,4 % (Letna poročila Zavod RS za zaposlovanje 2003, 2004). Razvoj dejavnosti je omejen še z reliefno razgibanostjo in pretežno kraškimi površjem, kar onemogoča intenzivno pridelavo.

Da bi se izboljšalo stanje na področju kmetijstva, se izvajajo različna izobraževanja v znanjih, pomembnih za učinkovito kmetovanje, sofinancirajo se naložbe v izboljšanje kmetijskih površin in urejanja pašnikov ter zagotavlja pomoč pri trženju izdelkov. V prihodnosti bo predvsem pomembno povezovati kmetijstvo s turizmom, ki je v razvojnih programih usmerjen predvsem v izkoriščanje okoljsko neonesnaženega podeželskega hribovja, kjer je locirana večina kmečkega prebivalstva Zasavja. Pogoji kmetovanja v Zasavju niso rožnati, poleg tega so kmetije zelo razdrobljene, trendi na področju kmetijstva pa kažejo na to, da majhne kmetije le stežka preživijo v borbi proti velikim proizvajalcem. Zato je spodbujanje kmetovalcev, da se poleg primarne kmetijske dejavnosti lotijo še dopolnilne turistične, zelo pomembno.

3.5.2. Človeški viri

Zaposlitveni klub: Metodo zaposlitvenega kluba sta konec sedemdesetih let v ZDA razvila Nathan H. Azrin in Victoria A. Besalel. V Zasavju je kot prva oblika pomoči brezposelnim, ki se je razvila v okviru RCR Zasavje, pričel delovati konec leta 1998, sicer pa sodi v okvir dejavnosti Zavoda RS za zaposlovanje. Članstvo v klubu je namenjeno predvsem reševanju problema dolgoročne brezposelnosti. Namenjeno je tistim, ki so že več kot 6 mesecev prijavljeni na Zavodu RS za zaposlovanje ter dela sami ne znajo najti, ker nimajo znanj, potrebnih za učinkovito iskanje zaposlitve. V okviru delavnic v zaposlitvenem klubu se člani usposobijo za samostojno reševanje problemov, povezanih z zaposlitvijo, kot so npr. pisanje prošenj, tehnike zaposlitvenega pogovora, učinkovito iskanje prostih delovnih mest ... Torej

gre pri tem instrumentu predvsem za premagovanje tako imenovane frikcijske brezposelnosti, značilnost katere je, da za iskalce dela na trgu dela obstajajo delovna mesta, ki jim sposobnosti iskalcev dela ustrezajo, a ti zaradi različnih razlogov ne pridejo v stik s povpraševanjem.

Dosedanji rezultati v klubu za brezposelne so spodbudni, do leta 2004 je bilo namreč včlanjenih več kot 400 brezposelnih, izmed teh jih je okrog 60 % uspešno našlo zaposlitev. Zaskrbljujoče pa je dejstvo, da velika večina tistih, ki najde zaposlitev, sklene delovno razmerje za določen čas (Garantini, 2004, str. 13).

Raziskava na Švedskem, ko so po vidnih uspehih te metode v ZDA začeli uvajati metodo zaposlitvenih klubov tudi tam, je pokazala, da je 86 % udeležencev zaposlitvenih klubov našlo delo v treh tednih po pričetku udeležbe v zaposlitvenem klubu. Sedem od desetih pa je leto po tem še vedno delalo na istem delovnem mestu, medtem ko so različni državni programi iskanja zaposlitve nezaposlenim izkazovali le 30-odstotno uspešnost (Carter, 1992).

Uvodno podjetniško usposabljanje je namenjeno usposabljanju potencialnih podjetnikov. V okviru usposabljanja si ti pridobijo osnovna znanja in informacije, ki so potrebne za uspešen začetek podjetniške kariere. Tistim, ki so že implementirali svojo odločitev za vstop v podjetniške vrste in ustanovili svoja podjetja, ter tistim, ki zavzemajo vodilna mesta v zasavskih podjetjih, je namenjeno **izobraževanje vodilnih delavcev**, ki tem ponuja razširitev ali osvežitev znanj, ključnih pri vodenju podjetja. Predvsem kot podpora instrumentu štipendiranja pa se izvaja še **sofinanciranje pripravništva**, s katerim se podjetja spodbuja k zaposlovanju mladih diplomantov, diplomantom pa omogoča opravljanje pripravništva.

3.5.3. Varstvo okolja

Ravnanje s komunalnimi odpadki: Večina deponij za odlaganje odpadkov v Zasavju je za svoje poslanstvo povsem neprimernih ter ne ustreza vse višjim okoljskim standardom. V iskanju rešitve tega problema so se občine v okviru RRP za Zasavje združile v projektu skupnega reševanja problema odlaganja komunalnih odpadkov. V ta namen je bila do leta 2003 predvidena izgradnja sodobnega regionalnega odlagališča Unično v Hrastniku. Projekt je bil sicer dokončan z enoletno zamudo, a za občine Zasavske regije rešuje problem odlaganja odpadkov vse do leta 2022. Ima primerne zmogljivosti za reciklažo in kompostiranje bioloških odpadkov, s čimer so lahko občine končno uvedle sistem ločenega zbiranja odpadkov. Povišal se je delež recikliranih odpadkov ter seveda zmanjšala količina neuporabnih odpadkov, s čimer so se pritiski na okolje zmanjšali.

Izgradnja kolektorskih sistemov in komunalnih čistilnih naprav v porečju osrednje Save:

V reko Savo, ki že tako ali tako onesnažena priteče na samo območje Zasavja, kot tudi v večino njenih pritokov se je in se še vedno izteka velika količina tako industrijskih odplak kakor tudi odplak iz posameznih gospodinjstev. Projekt izgradnje čistilnih naprav sodi med finančno najzahtevnejše razvojne projekte Zasavja, njegova izvedba pa je za izboljšanje kvalitete vodnih virov regije nujna. Zatorej bo potrebna izdelava kvalitetnih projektov, ki bodo

omogočili pridobitev virov financiranja iz državnih, občinskih ter privatnih virov, priložnost pa se ponuja tudi v Kohezijskem skladu, katerega sredstva se med drugim namenjujejo tudi za izgradnjo okoljske infrastrukture.

3.6. Zapiranje Rudnika Trbovlje-Hrastnik (RTH)

Zapiranje RTH sicer ne sodi v nabor aktivnosti v okviru regionalne politike, kljub temu pa je to temo zaradi pomembnosti, ki jo podjetje za regijo predstavlja tako z vidika delovnih mest in blaginje prebivalstva kot celotne zgodovinsko-kulturne povezanosti regije s premogovništvom, po mojem mnenju potrebno vsaj omeniti. Navsezadnje je v letu 2004 rudnik dopolnil že 200 let obstoja.

Problematiko zapiranja Rudnika Trbovlje-Hrastnik tako kot razvojno prestrukturiranje regije obravnava ZPZRTH, vendar v svojem prvem delu. Prvotno je zakon predvideval prenehanje pridobivanja premoga že v letu 2007, zapiralna dela pa naj bi se končala leta 2012. Dejansko pa se je zapiranje pričelo šele z letom 2001, oba časovna okvira za zapiranje pa sta se zaradi prevelikih pričakovanih stroškov v obliki izgube delovnih mest ter nezmožnosti izvedbe zapletenih zapiralnih in okoljevarstvenih del v primeru prekratkega časovnega okvira podaljšala do let 2009 in 2015.

Kakor za prestrukturiranje regije tudi v namene zapiranja rudnika ZPZRTH zagotavlja finančno pomoč, in sicer precej višjo kot za razvojno prestrukturiranje regije. Namenjena je sofinanciranju naslednjih aktivnosti (ZPZRTH, 2000):

- a) *Fizičnih zapiralnih del,*
- b) *shem za razreševanje socialnih problemov, nastalih zaradi zmanjševanja proizvodnje in zapiranja rudnika,*
- c) *ukrepov prilagajanja okoljevarstvenim standardom,*
- d) *ekološke sanacije površin, ki so bile degradirane zaradi rudarjenja*

Kljub temu, da so tudi ostali naslovi za porabo pomoči pomembni, še posebej ukrepi na področju okoljevarstva in ekološke sanacije, bodo zaradi problematike brezposelnosti tu opisani le ukrepi, ki so izvajani za reševanje socialnih problemov, ki so posledica zapiranja delovnih mest. Brezposelnost v regiji je namreč še posebej visoka na območju Trbovelj in Hrastnika, od koder prihaja tudi večina zaposlenih RTH. Ob koncu leta 2000 je Rudnik zaposloval 1.307 delavcev (Adamič, 2002, str. 34), ob koncu leta 2003 pa le še 1.010 (O podjetju RTH, 2004). Glede na to, da je predvideno dokončno zaprtje rudnika v letu 2015, regija, predvsem ožje okolje (Trbovlje, Hrastnik), v povprečju letno z zapiranjem izgublja približno 100 delovnih mest, kar je za omenjeni občini velika izguba.

S pomočjo finančnih sredstev, ki jih zagotavlja ZPZRTH, se rešuje problem opuščanja delovnih mest na naslednje načine:

a) aktivne oblike:

- Prezaposlitev: RTH poskrbi za to, da presežni delavec z dnevom prenehanja zaposlitve v rudniku sklene pogodbo o zaposlitvi za nedoločen čas z drugim delodajalcem. Kot spodbudo za prezaposlitev svojih delavcev RTH podjetjem ponuja denarne premije.
- Samozaposlovanje: dodeljevanje finančne pomoči presežnim delavcem, ki imajo prijavljeno dejavnost, s katero nameravajo v bodočnosti pridobivati lastne prihodke.

b) pasivne oblike:

- Denarna pomoč delavcem, ki imajo priznan status kmeta, je eden izmed ukrepov razreševanja presežnih delavcev. Namenjena je predvsem delavcem iz kategorije starejših in težje zaposljivih, za katere prezaposlitev ni realna možnost.

c) predhodni postopki:

- Predhodni postopki pomenijo pripravo potencialno presežnih delavcev na prestrukturiranje v smislu svetovanja, usmerjanja, spodbujanja k izobraževanju ter iskanja najugodnejše oblike razrešitve za vsakega posameznika posebej.

V dosedanjem izvajanju še ni bilo prehoda presežnih delavcev v odprto brezposelnost, torej je moč program razreševanja odvečnih delavcev oceniti kot uspešnega (Berger, 2004, str. 9).

3.7. Zasavje v prihodnosti in EU

Zasavska regija ima dolgo zgodovino sodelovanja z institucijami in finančnimi instrumenti regionalne politike EU. S sredstvi Phare je bilo že sredi devetdesetih let podprto oblikovanje Agencije za razvoj Zasavja. Ta projekt je v tem časovnem obdobju predstavljal največji uspeh v okviru Nacionalnega programa Phare (Piry, 1997, str. 55). S podporo programa Phare je bila podprta tudi ustanovitev prvega regionalnega garancijskega sklada v Sloveniji. Že takoj po vstopu v EU pa je Zasavje deležno podpore sklada ERDF, katerega sredstva so v letu 2004 namenjena izgradnji obrtno-industrijskih con v regiji.

Poleg tega Zasavje išče in ustvarja medsebojne povezave z različnimi evropskimi regijami. Leta 2001 je tako dobre odnose z irskima regijama Moy Valley in Shannon potrdilo s podpisom sporazumov o gospodarskem in kulturnem sodelovanju. Tudi ti regiji sta se, sicer v malo bolj odmaknjeni preteklosti, ubadali s propadanjem rudarstva. S tovrstnimi povezavami lahko Zasavje poleg s samim gospodarskim sodelovanjem pridobi tudi z učenjem iz izkušenj, ki jih imajo irski in drugi partnerji z vstopom v EU in koriščenjem sredstev finančnih instrumentov skupne regionalne politike. Irska namreč velja kot velika zgodba o uspehu skupne regionalne politike EU.

Po vsej verjetnosti bo regija ostala del ciljnega območja 1 (z izjemo občin Litija in Šmartno pri Litiji, ki bosta po vsej verjetnosti v prihodnjem programskem obdobju del Ljubljanske urbane regije) in bo imela tako možnost dostopa do visokih sredstev iz strukturnih skladov EU, najpomembnejše pa bo izkoriščanje skladov ERDF in ESF. Ne gre pozabiti na sredstva

Kohezijskega sklada. Zasavje namreč leži v bližini petega evropskega prometnega koridorja, sofinanciranje iz tega sklada pa bo pomembno tudi za izvajanje projektov ekološke sanacije. Predvsem se to nanaša na izgradnjo kolektorskega sistema in čistilnih naprav na reki Savi, ki je eden izmed finančno najzahtevnejših projektov v okviru RRP za Zasavje.

Na vsak način se z vstopom v EU in s tem na skupni ekonomski trg porajajo možnosti izkoriščanja novih priložnosti in krepitve sodelovanja z evropskimi regijami. Za uspešna regijska podjetja se odpirajo novi trgi, hkrati pa se je zvišala tudi konkurenca, kar povzroča še dodaten pritisk na hitrejše prestrukturiranje regije. To lahko povzroči še hitrejše propadanje nekonkurenčnih podjetij in s tem dodatne pritiske na povišanje brezposelnosti. Lahko bi rekli, da bodo uspešna podjetja lahko postala še uspešnejša, manj uspešna pa bodo propadla.

Za Zasavje in seveda tudi ostale slovenske regije pa je zaskrbljujoče, da se uvajanje pokrajin vse bolj odmika v prihodnost. Kot kaže evropska praksa, so pokrajine učinkovitejše pri reševanju nalog, pomembnih na regionalni ravni, pri uporabi sredstev evropske regionalne politike in učinkovitejše v sodelovanju kakor tudi v konkurenčnem boju z ostalimi regijami. Kakšno bo Zasavje v prihodnosti, še ni jasno. Trenutno stanje je takšno, da v dveh za razvoj Zasavja pomembnih dokumentih ni moč najti iste definicije regije. Tako je regija opredeljena različno po SKTE, ZPZRTH in tudi v okviru RRP za Zasavje. Predlog zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja, ki sicer ni bil sprejet, pa Zasavsko regijo opredeljuje še na četrti način.

4. SKLEP

Prenova regionalne politike v začetku novega tisočletja je bila zagotovo pozitivna sprememba. Rast regionalnih razlik se sicer še ni popolnoma ustavila, se je pa upočasnila. V vodenju regionalne politike ter normativih, ki jo urejajo, obstaja še množica pomanjkljivosti, ki jih je zaradi večje učinkovitosti treba odpraviti, žal pa za te spremembe ne obstaja dovolj političnega konsenza. Enako velja za oblikovanje pokrajin, katerih nujnost uvedbe je bila na podlagi pozitivnih izkušenj držav EU z njihovo vlogo v zagotavljanju skladnega regionalnega razvoja znana že v zgodnjih devetdesetih letih, pokrajin pa še vedno ni.

Z vstopom v EU so Slovenija in njene regije poleg lažjega vstopa na nove trge ter možnosti krepitve mednarodnega sodelovanja dobile tudi dostop do visokih finančnih sredstev instrumentov regionalne politike EU. Ko govorimo o finančnih sredstvih, ki jih bo Slovenija prejemale, ne smemo pozabiti, da je način porabe teh sredstev prav tako pomemben kot pa sama višina sredstev. Usmerjena morajo biti v projekte, ki res prispevajo h krepitvi regionalnega razvoja. Zato je tudi v zvezi z učinkovito porabo sredstev skupne regionalne politike nujno, da Slovenija čim prej popravi stanje glede domačega vodenja regionalne politike.

V Zasavju se izvajajo številni programi, katerih namen je regijo po gospodarski razvitosti

približati gospodarsko razvitejšim delom Slovenije. Ti potekajo tako na področju gospodarstva, človeških virov kot tudi varstva okolja, financirani pa so z državnimi, občinskimi in tudi privatnimi viri.

V gospodarstvu se izvajajo različni ukrepi, med katerimi so nekateri usmerjeni predvsem v čimprejšnje ustvarjanje delovnih mest, da se čim bolj omili naraščanje brezposelnosti zaradi propadanja starih dejavnosti, drugi pa si prizadevajo za dolgoročneje izboljšanje konkurenčnosti regije. Med prve sodi zagotovo sofinanciranje produktivnih investicij, med druge pa npr. tehnološki center, inkubator, izgradnja OIC.

Med najpomembnejše elemente spodbujanja gospodarske rasti na dolgi rok zagotovo sodita spodbujanje razvoja podjetništva in podjetniške miselnosti ter vnos visokotehnoloških znanj ter inovativnosti v regijska podjetja.

Spodbujanje podjetništva je pomembno na vseh ravneh, od samega izobraževanja in usposabljanja podjetnikov, do zagotavljanja ugodnih pogojev za ustanovitev in rast podjetij, zagotavljanja ugodnih virov financiranja ipd. V regiji obstaja kar precej instrumentov, ki mladim ali pa še nastajajočim podjetjem in podjetnikom omogočajo takšno podporo. Prav tako svoje poslanstvo učinkovito izpolnjuje tehnološki center.

Turizem in kmetijstvo v Zasavju (z izjemo občine Laško) ne zavzemata pomembne vloge in je po vsej verjetnosti tudi v prihodnje ne bosta. Kmetijstvu že naravni pogoji ne dovoljujejo obsežnega razvoja, za razvoj turizma pa tudi ne obstajajo posebne predispozicije. Glede na to, da dejavnosti geografsko sovpadata, je uvajanje turistične dejavnosti kot dopolnilne dejavnosti kmetijstva idealen način spodbujanja obeh hkrati. Na dolgi rok bi bilo smiselno turistično ponudbo povezati z rudarsko zapuščino regije.

Bistvo ukrepov za razvoj človeških virov v regiji je predvsem vnesti v miselnost tako podjetij kot posameznikov filozofijo o pomembnosti vseživljenjskega izobraževanja. Izobraževanje za izboljšanje kvalifikacije tako zaposlenih kot brezposelnih za potrebe na trgu dela je za Zasavje še toliko večjega pomena, ker iz polpreteklega obdobja velik del aktivnega prebivalstva zaradi značilnosti potreb po delovni sili s seboj ni prinesel velikega sklada znanja in kvalifikacij, ki jih za uspešno iskanje in ohranjanje delovnega mesta v sedanjosti potrebuje.

Opravljen je bilo že precejšnje število izobraževanj tako zaposlenih kot brezposelnih. Pomemben element ukrepov za izboljšanje izobrazbene strukture regije pa je tudi štipendiranje, ki pa bo prinašalo pozitivne učinke za regijo le v primeru, če se bo rešil problem bega možganov.

Na področju varstva okolja so občine že uredile problem odlaganja odpadkov, v okviru razvojnega prestrukturiranja regije se ekološko sanirajo površine, namenjene izgradnji

poslovnih površin, izgrajuje se ustrezno komunalno omrežje itd. Največji posamezni zalogaj, izgradnja čistilnih naprav na reki Savi, pa regijo še čaka. Kot pomoč domačim virom financiranja ji bodo po vsej verjetnosti na voljo tudi sredstva Kohezijskega sklada EU, kar bo izvedbo teh projektov bistveno olajšalo. Čistemu okolju in prijaznemu življenjskemu prostoru se v ocenjevanju kvalitete življenja pripisuje vse višji ponder.

S polnopravnim članstvom v EU se za Zasavje pojavljajo tako nove priložnosti, kakor mu pretijo tudi nove nevarnosti. Uspešnim in fleksibilnim podjetjem se poraja možnost širitve na nove trge ter s tem hitrejša rast, podjetja, ki se še niso prestrukturirala v skladu z zahtevami sodobnega trga, pa bodo v novih še konkurenčnejših razmerah vse težje obdržala glavo nad vodo. V pomoč pri prestrukturiranju pa jim bodo zagotovo sredstva ERDF in ESF.

Potrebna je čimprejšnja, a smiselna uvedba pokrajin. Do takrat občinam ne preostane nič drugega, kot da same iščejo medsebojne povezave z ostalimi občinami in čakajo, da država sprejme nov predpis, ki jih bo ponovno premešal, kot je lepo razvidno v Zasavju, ki ga vsak nov zakon opredeli na drugačen način. Uvedba pokrajin je za Zasavje še toliko pomembnejša zaradi njegove majhnosti in gospodarske šibkosti. Do uvedbe pokrajin bo zato razvoj regije počasnejši, kot bi lahko bil.

Jasno je, da po treh letih izvajanja prestrukturiranja regije glede na obsežnost problemov, s katerimi se sooča regija, ni bilo moč pričakovati, da bi se pokazali rezultati v obliki občutnega zmanjšanja stopnje brezposelnosti ali visoke gospodarske rasti, uspeh je lahko že to, da se z ukrepi pripomore k sprotneemu zapolnjevanju vrzeli, ki jih za seboj pušča propadanje starih dejavnosti.

Zasavci se moramo zavedati, da temelji blagostanja v prihodnosti ležijo v izkoriščanju notranjih potencialov regije. Državne in evropske regionalne spodbude so le pripomoček regiji, prava odgovornost za generiranje gospodarskega razvoja pa je na prebivalcih in podjetjih v regiji samih.

LITERATURA

1. Adamič Margarita et al.: Regionalni razvojni program za Zasavje. Zagorje ob Savi : Regionalni center za razvoj Zasavje, 2002. 245 str.
2. Aljančič Mojca, Bogdanovič Sara Dragana: Regionalna politika. Delovni zvezek UMAR. Ljubljana : Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 1999. 72 str.
3. Assessment of the wider effects of foreign direct investment in manufacturing in the UK. Cambridge (UK) : PA Cambridge economic consultants Ltd, 1995. 199 str.
4. Benchmarking of Business Incubators. Sevenoaks (UK) : Centre for Strategy & Evaluation Services.
[URL: <http://www.irimanagement.com/CRIC/Documenti/Benchmarking.pdf>], februar 2002.
5. Berger Aleš: Zapiranje Rudnika Trbovlje-Hrastnik. Časopis Razvoj. Zagorje ob Savi, 6(2004), 3, str. 7-9.
6. Butolen Romana: Četrto leto zasavskega zakona. Časopis Razvoj. Zagorje ob Savi, 6(2004), 2, str. 8-9.
7. Carter Ned: Sweden Fights Unemployment With Job-Finding Clubs. Spletna gradiva Cambridge Centre for Behavioral studies.
[URL: http://www.behavior.org/journals_BAD/V4n1/digest_V4n1_sweden.cfm], 1992.
8. Creating an entrepreneurial Europe – The activities of the European Union for small and medium-sized enterprises (SMEs). Brussels : Commission of the european communities, 2003. 112 str.
9. Enotni programski dokument RS 2004–2006. Ljubljana : Služba Vlade RS za strukturno politiko in regionalni razvoj, 2004. 282 str.
10. Garantini Tomo: Zasavje ni privilegirano, bi pa moralo biti. Časopis Razvoj. Zagorje ob Savi, 6(2004), 1, str. 12-13.
11. Haček Miro: Regionalizacija Slovenije ob vstopanju v Evropsko unijo. Raziskovalno delo podiplomskih študentov v Sloveniji – ena znanost [elektronski vir]. Ljubljana : Društvo mladih raziskovalcev Slovenije, 2003, str. 105-115.
12. Istance David, Larsen Kurt: Lifelong learning for all. OECD Observer.
[URL: <http://www.oecdobserver.org/news/fullstory.php/aid/432>], marec 2001.
13. Kukar Stanka: Regionalna politika v Evropski uniji in Sloveniji. IB revija, Ljubljana, 1997, 9/10/11, str. 57-67.
14. Majcen Boris: Regionalno in prostorsko uravnotežen razvoj – sintezno poročilo. Spletna gradiva Urada RS za makroekonomske analize in razvoj.
[URL: <http://www.gov.si/zmar/projekti/sgrs/raziskave/a9.pdf>], 11. 11. 2004.
15. Pečar Janja: Regionalni vidiki razvoja Slovenije. Delovni zvezek UMAR. Ljubljana : Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2002. 159 str.
16. Piry Ivo: Vloga programa PHARE pri oblikovanju regionalne politike v Republiki Sloveniji. IB-revija. Ljubljana, 1997, 9/10/11, str. 54-56.

17. Stanovnik Peter: Tehnološki razvoj kot razvojni dejavnik v pogojih notranjega trga EU – sintezno poročilo. Spletna gradiva Urada RS za makroekonomske analize in razvoj.
[URL: <http://www.gov.si/zmar/projekti/sgrs/raziskave/a8.pdf>], 10. 11. 2004.
18. Strategija RS za vključevanje v EU. Spletna gradiva Vlade Republike Slovenije.
[URL: <http://evropa.gov.si/vkljucevanje/strategija-vkljucevanja/strategija-vljucevanja.doc>], september 1997.
19. Thematic Evaluation of Structural Fund Impacts on SME's – Synthesis report. Brussels : European Commision, 1999. 181 str.
20. Towalski Rafal: Operation of the Labour Fund assessed. European industrial relations observatory on-line.
[URL: <http://www.eiro.eurofound.ie/2002/12/feature/pl0212106f.html>], 08. 01. 2003.
21. Vidrih Ana: Dejavnost raziskovanja in razvoja v Sloveniji. Delovni zvezek UMAR. Ljubljana : Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj, 2002. 81 str.
22. Völklingen steelworks: Part of the world's cultural heritage. Spletna gradiva Evropske komisije.
[URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/projects/stories/details.cfm?pay=DE&the=11&sto=119&lan=5], 16. 10. 2004.
23. Vrišer Igor: Regionalni razvoj slovenskih pokrajin in občin. IB revija, Ljubljana, 1999, 2/3, str. 47-67.
24. Železnik Aljoša: Poročilo o regionalnem razvoju 2003.
[URL: <http://www.zasavje.org/portal/index.php?page=novice&cmd=vec&id=00000000288>], 13. 10. 2003.

VIRI

1. At the service of the regions: Facts and figures. Spletna gradiva Evropske komisije.
[URL: http://www.europa.eu.int/comm/regional_policy/intro/regions2_en.htm], 07. 11. 2004.
2. Banka statističnih podatkov. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije.
[URL: [http:// http://bsp1h.gov.si/D2300.kom/komstart.html](http://http://bsp1h.gov.si/D2300.kom/komstart.html)], 2004.
3. Državni razvojni program 2001–2006 – Predlog. Ljubljana : Vlada RS - Ministrstvo za gospodarstvo. Spletna gradiva Agencije RS za regionalni razvoj.
[URL: <http://www.gov.si/arr/9razno/pdf/drp/12dec-drp-a.zip>], 2001.
4. Interna gradiva Regionalnega centra za razvoj Zasavje.
5. Izvajanje programa ukrepov za razvojno prestrukturiranje regije na podlagi ZPZRTH. Rezultati izvajanja programa v letih 2001–2003. Spletna gradiva RCR Zasavje.
[URL: <http://www.rcr-zasavje.si/gos/Data/Ukrep.pdf>], 9. 9. 2004.
6. Letno poročilo Zavod RS za zaposlovanje 2003. Celje : Območna služba Celje.
[URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp03/LP2003ce.pdf>], 2004.

7. Letno poročilo Zavoda RS za zaposlovanje 2003. Ljubljana : Zavod RS za zaposlovanje. [URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp03/slovenija/Main.htm>], 2004.
8. Letno poročilo Zavoda RS za zaposlovanje 2003. Trbovlje : Območna služba Trbovlje. [URL: <http://www.ess.gov.si/slo/Predstavitev/LetnaPorocila/lp03/lp2003tr.pdf>], 2004.
9. O podjetju Rudnik Trbovlje-Hrastnik. Spletna gradiva Rudnika Trbovlje-Hrastnik. [URL: <http://www.rth.si/index.php?id=2803>], 10. 10. 2004.
10. Popis prebivalstva 2002. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije. [URL: <http://www.stat.si/popis2002/si/default.htm>], 2002.
11. Poročilo k Poročilu o regionalnem razvoju 2003. Komisija za lokalno samoupravo in regionalni razvoj. [URL: www.sigov.si/dsvet/dejavnost/komisije/klrr/porocila/klrr12_por2.htm], 09. 10. 2003.
12. Poročilo o izvajanju regionalne politike 2004. Ljubljana : Vlada RS. Spletna gradiva Službe Vlade RS za lokalno samoupravo in regionalni razvoj. [URL: http://www.sigov.si/svrp/5novo/pdf/106/porocilo_o_izvajanju_regionalne_politike_2004.zip], 21. 10. 2004.
13. Pravilnik o dodeljevanju štipendij na območju občin Hrastnik, Litija, Radeče, Šmartno pri Litiji, Trbovlje in Zagorje ob Savi. Zagorje ob Savi : Regionalni center za razvoj Zasavje, 2004.
14. Predlog zakona o pokrajinah s tezami za normativno ureditev (Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, št. 26/98).
15. Predlog zakona o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Poročevalec Državnega zbora Republike Slovenije, št. 18/04).
16. Statistični letopis RS 2000. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2000. 687 str.
17. Statistični letopis RS 2001. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2001. 662 str.
18. Statistični letopis RS 2003. Ljubljana : Statistični urad Republike Slovenije, 2003. 667 str.
19. Strategija regionalnega razvoja Slovenije. Spletna gradiva Agencije RS za regionalni razvoj. [URL: <http://www.sigov.si/arr/2regije/pdf/predpisi/srrs4.zip>], 24. 07. 2001.
20. The European Union Solidarity Fund. Spletna gradiva Evropske komisije. [URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/funds/solidar/solid_en.htm], 11. 11. 2004.
21. Working for the regions. Spletna gradiva Evropske komisije. [URL: http://europa.eu.int/comm/regional_policy/intro/working4_en.htm], 12. 9. 2004.
22. Zakon o postopnem zapiranju Rudnika Trbovlje-Hrastnik in razvojnem prestrukturiranju regije (Uradni list RS, št. 61/2000).
23. Zakon o spodbujanju skladnega regionalnega razvoja (Uradni list RS, št. 60/99).
24. Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o postopnem zapiranju Rudnika-Hrastnik in razvojnem prestrukturiranju regije (Uradni list RS, št. 42/2003).
25. Zakon o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 110/2002).